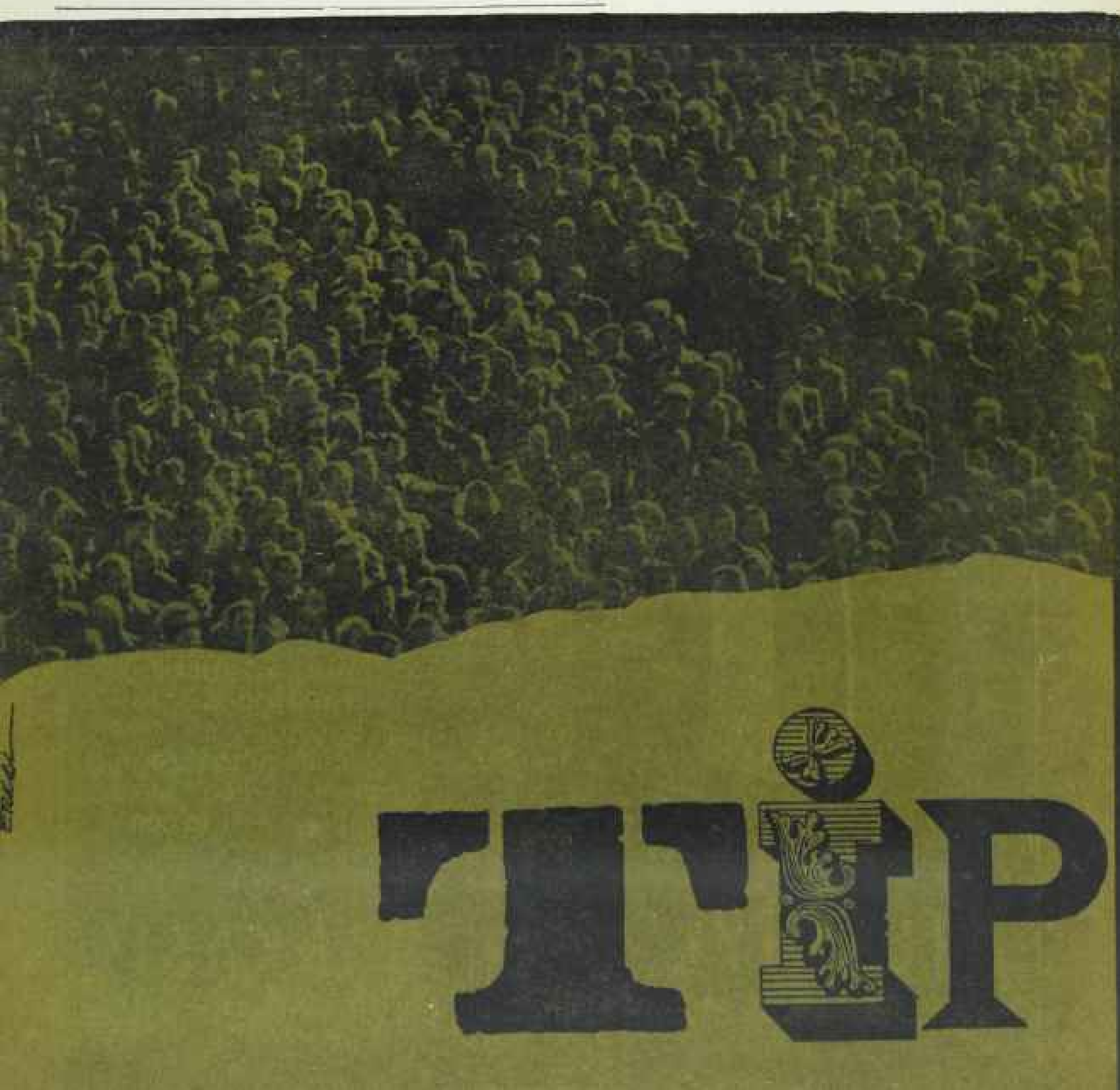
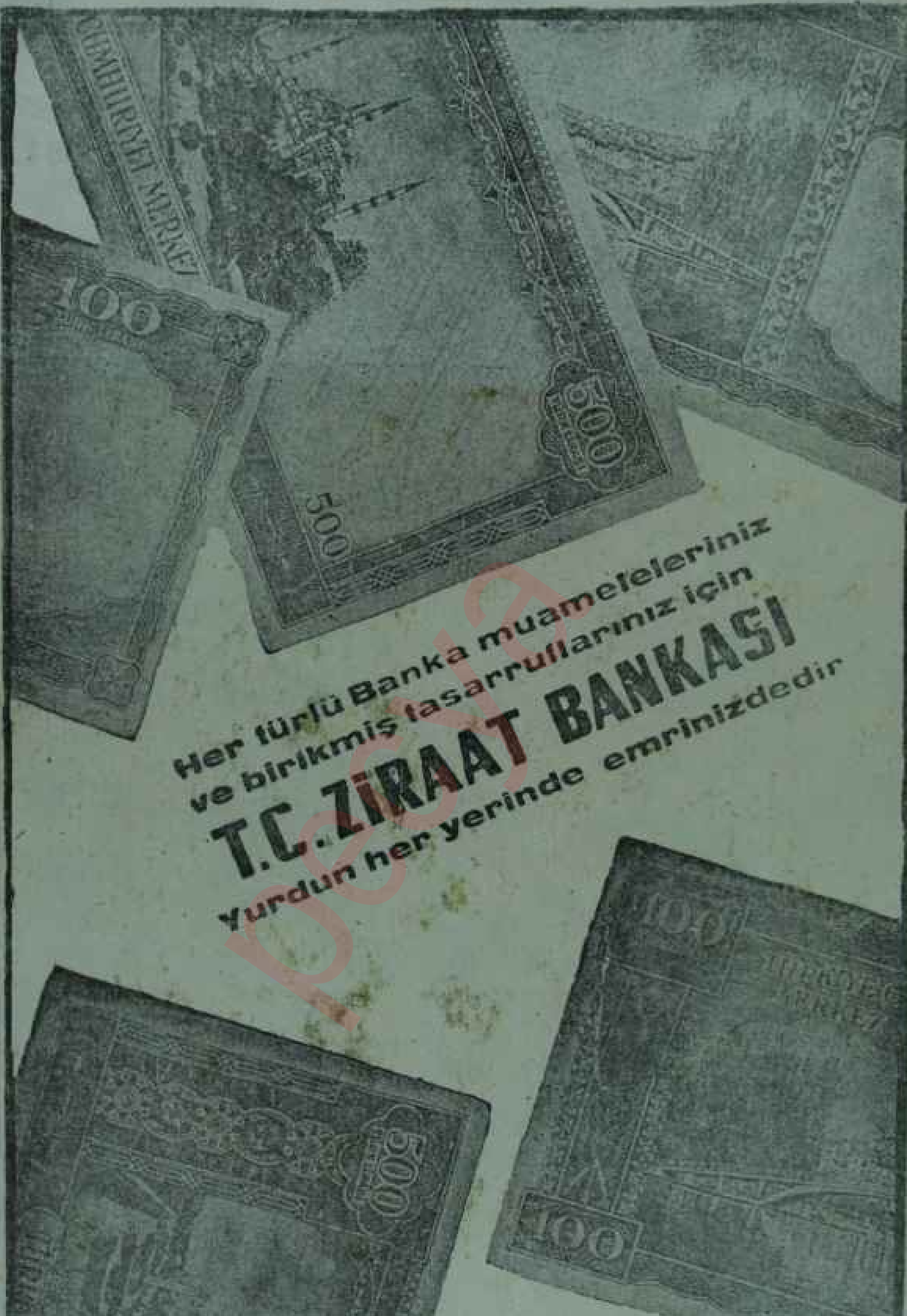
SAYI : 584
28 AĞUSTOS 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Her türlü Banka muamelelerinix
ve birikmiş tasarruflarınız için
T.C. ZİRAAT BANKASI
Yurdun her yerinde emrinizdedir
500
100

Cilt: XXXIII Yıl: 12Sayı 584

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :
Y. Yüksel Erdem

BU SAYIDA YAZI KURULU ;
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erci, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMI: Halûk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan. Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil RADYO; Mahmut T. Öngören.

KAPAK KOMPOZİSYON!'
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İLÂN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgarlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaan
Ankara

BASILDIĞI TARDI
25.8.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGARLI ŞOK.No :\15
ANKARA - TEL: 11 89 92
P.K 582

Kendi Aramızda

Geçen hafta bu sütunlarda bahis konusu ettiğim yazı serisine bu sayı TİP ile başlıyoruz. Seçim arefesinde -seçmenlerin siyasî partilerimiz hakkında en sağlam bilgiyi bulacakları bu yazı serisi TİP'den sonra CKMP, MP, AP, CHP ile devam edecektir. YTP'yi hiç kaale almadık. Zira, gerek idari kadrosundaki ehliyetsizlik, gerekse vatandaşın teveccüsünden gün geçtikçe uzaklaşma alâmetleri, bu güdük kalmış partinin yazı serimiz içinde düşünülmesine imkân vermedi. Yazılan okuduğunuzda, pek çok sorunun cevaplandırılmış olduğunu, göreceksiniz. AKİS ekipleri bu hafta içinde gerek İstanbulda, gerekse Ankarada TİP ile ilgili temaslarda bulundular ve sizlere, yazı senimizin ilki TİP hakkında dört başı mâmur bir yazı hazırladılar.Öteki partiler hakkındaki yazıların da ayni ilgi çekici hava içinde sizlere sunulacağını şimdiden vaadedebilirim.

AKİS ekipleri TİP ile ilgili çalışmalarını yaparlarken, bir başka ilginç olay bütün yurtta geniş yankı yaptı. Geçirdiğimiz haftanın başlarında Türk-İş, tıpkı eski devirlerde olduğu gibi, Emniyet Birinci Şube memurları tarafından basıldı ve Türk-İşin, dağıtılması düşünülen broşürleri toplatıldı. Türk-İş, bu broşüründe. Anayasanın kendisine tanıdığı hakkı kullanarak, işçi aleyhinde çalışan bazı milletvekillerini kamu oyuna, marifetleriyle birilikte sunuyordu. Toplatma kararı bîr yana, Türfk-İşe reva görülen muamele bütün yurtta bomba gibi patladı. Şimdi Türk-İş, hakkını ve sendika hürriyetini koruma çabası içindedir. "Demokrasi" başlıklı yazıda bu olay anlatılmaktadır. Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç ise, imzalı yazısında, sendika hürriyetinden ne anladıklarını, son olayın ışığı altında ve bazı çevreleri ikaz mahiyetinde anlatmaktadır.

Seçim arefesinde tansiyon birden yükselince, Hükümet içindeki karışıklık da son haddine'ulaştı. Osman Bölükbaşı -artık Tırt Osman adıyla mâruftur-, Hükümete ve basındaki Ürgüplüye bir seri mektup yazmağa koyuldu. Ama işin artık ciddiyetle ilgili bir tarafı kalmadığı için. Bölükbaşının Hükümet içindeki oyunbozanlığına pek aldırış edilmedi. Ancak, bir gerçek bir kere daha gün ışığına kavuştu: Kalkınma çabası içinde çırpınan Türkiyeyi ne yazık ki, Osman Bölükbaşı çapındaki kimseler idare etmektedirler!

Şimdi Türkiyede bütün gözler, seçimlere kadar gemiyi yürütmeğe gayret'eden kararsız, sallantılı Hükümete, onun en sorumlu koltuğunu işgal eden ve milletten silme oy isteyen Demirele çevriktir. 10 Ekim seçimlerinde Demirelin ummadığı bir neticeyle karşılaşmak ne Demireli, ne de başkalarım şaşırtmalıdır.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS

Yıl: 12 Sayı 584 28 Ağustos 1965 Cilt: XXXIII

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Yüksek Seçim Kurulunda aday adayları ile ilgili çalışma
Asıl *görev delegelerin*

Mîllet

Önemli seçim: Aday

Artık Türkiyede herkes bilmektedir ki iki büyük partinin listelerindeki ilk sıraları işgal eden adaylar Türkiyenin her tarafında, küçük partilerin listelerindeki birinci sırayı işgal eden adaylar yer yer mutlaka milletvekili seçilecekler ve Meclîste türk milletini temsil edeceklerdir. Her partiden kaç milletvekilinin kendisini temsil etmesine milletin kendisi, karar verecektir ama, bu milletvekillerinin kimler olması gerektiği hususunda seçmen söz sahibi değildir. Seçmen, hangi isimleri partiler önüne çıkârmışsa onu seçmek mecburiyetindedir. Bu isimleri, hattâ partiler, yani onların lider takımı da seçmemektedir. Yoklama kurulları bu işi hem partileri, hem de millet adına yapmaktadır. Bu, yoklama kurullarına düşen ağır sorumluluğun derecesi hakkında bir fikir verebilir. Hele, söylenilenlerin aksine, listedeki isimlerin, parti yanında fazla bir tesire sahip olmaması, yani en uygunsuz ismin dahi, partinin gölgesi altında milletvekili seçilebilmesi, meseleye ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Durum bu iken ,şu anda herkes göstermektedir ki partilerin yoklama kurulları sorumluluklarının seviyesinde olmaktan hayli uzaktırlar. Orada ve burada, bilhassa A.P. içinde, bir takım aday adaylarının ziyadesiyle cömert davranmayı savaşın başlıca silâhı saymaları güçlüklere yol açmaktadır. Yoklama kurullarında, tesiri büyük olan bu silâh, milletvekilliğini bir yatırım konusu haline getirmektedir. Bir aday adayı "Şimdiye kadar 80 bin lira saffettim, 200 bin lirayı bu iş için ayırdım" derse insanın hatırına bu zat-ı şerifin sonradan 200 bin lirasını nasıl çıkarmayı düşündüğü, tabiatıyla gelmektedir. Eğer milletvekillerinin bugün hâlâ, eski D.P. devrindeki "avanta''lara sahip oldukları sanılıyorsa -Eşkıyalıktan geldiği bilinen bir eski Ağrı milletvekilinin hikâyesi meşhurdur. Bu, Menderesten hiç bir şey istememiştir. Fakat bakmıştır ki hemen bütün arka-

Görünen Köyün Kılavuzları

Metin TOKER

Günlerdir Türkiyede bir çok çevre, serbest teşebbüs sahibi vatandaşların ödedikleri vergi miktarını konuşuyor. Bir yerde toplanıldığında lâf dönüyor, dolaşıyor veya tanıdıkların, ya da isimleri memleket çapında şöhrete sahip kimselerin, büyük tüccarın, büyük doktorların, büyük avukatların, büyük ithalatçıların, büyük sanayicilerin devlete bildirdikleri kazanç üzerinde düğümleniyor. Bu çevrelerin başında tabii iş âlemi vardır. Bunun yanında, bilhassa kadınlar başkalarının hesap ve kitaplarıyla ilgileniyorlar, salon konuşmalarına bu vergi açıklamaları konu oluyor.

Durum bu iken, Koalisyon Hükümetinin A.P'li Maliye Bakanı İnsan Gürsanın sesi yükselmiştir. Maliye Bakanının bildirdiğine göre bu yıl vergi tahsilatı, alınan yeni tedbirler sayesinde yüzde onbeş nisbetinde artmıştır. Buna mukabil 100 milyon lira getireceği tahmin edilen tarım mahsulleri vergisi ancak 40 milyon sağlamıştır. Mecliste bizzat bulunan veya ağızı kalabalık temsilcilere sahip odan Çukurovalı toprak milyonerlerinin ödedikleri gülünç vergiler hatıra getirilecek olursa millî hasılamızın yüzde kırkını veren tarım alanından niçin bu kadar az paranın devlet kasasına girdiği kolaylıkla anlaşılabilir. AP' .li Maliye Bakanının bundan çıkardığı sonuç, bu sistemin daha sıkılması gerektiğidir.

Bir AP'li Maliye Bakanının ağızından vergi açıklanması neticelerinin övülmesini ve tarım gelirlerinden alınan verginin daha verimli olmasının istenilmesini duymak memnunluk da verse, şaşırtıcıdır. A,P. Servet Beyannamesi ve vergilenin açıklanması prensibiyle en fazla uğraşmış, bunlara en çok karşı koymuş siyasi teşekküldür. Kendi mensuplarından birinin tabiriyle, bir ''tüccar klübü'' hüviyetini taşıyan A.P. Servet Beyannamesinin bütün piyasayı dondurduğunu mütemadiyen haykırmış. bir de vergiler açıklanırsa iş adamlarının Türkiyede barınmasına imkân kalmayacağını tekrarlayıp durmuştur. İman gibi paranın da kimde olduğunun öğrenilmemesi prensibi, AP.'nin İktidara tavsiye ettiği prensip olmuştur. Ticaret Odaları adına Meclis Komisyonlarına gelipte, oralarda "Önce şu, Servet Beyannamesini kaldırın ve vergilerin açıklanmayacağını ilan edin, piyasaya güven verin'' diyen budala özel sektör temsilcileri arkalarında destek olarak tanınmış A.P. milletvekillerini bulmuşlardır. Bir vatandaşın verdiği vergi açıklanırsa herkesin gözü onun kazancında kalırmış, bu da servet düşmanlığını, dolayısıyla komünistliği getirirmiş! Bu cıvık iddiaların, bir vurgunculuğun, piyasada kapkaççılığın, kazançların kim vurduya getirilmesinin devamını sağlamamak hariç, hiç bir esasa dayanmadığını şu son günlerin havası ve yayınları göstermektedir.

İşte, vergiler açıklandı ve fena mı oldu?

Düşünmek lâzımdır ki bu henüz ilk yıldır. 1964 yılı için vergi beyannamelerini dolduran çok kimse, elbette ki vergilerin açıklanmasının memlekette yaratacağı ilginin derecesini bilmiyordu ve bunu doğru tahmin etmiyordu. Muayenehanesi veya yazıhanesi dolu olan, hastalarından veya müvekkillerinden aldıkları ücret herkes, bilhassa çevreleri tarafından bilinen, geçinme tarzları hakkında bir kanaate sahip bulunulan ve mesleklerinde "maliyet" mefhumu yer almayan bir takım doktor ve avukatın bu defa "faka basmış'' olmaları bu yüzdendir. Ekserisi elli bin liranın dahi çok altında vergi vermiş olan bu zümrenin içinde, hattâ zarar bildirmişler dahi vardır! Gelecek yıl bunların hepsinin ayaklarını denk atacaklarından, yahut sımsıkı bir kontrolü karşılarında bulacaklarından, yahut faydalandıkları açık kapıların mutlaka kapatılacağından herkes emin olmalıdır. Her halde bu ilk tecrübede en fena notu tarım gelirleri milyonerleriyle doktor ve avukat gibi mesleklerin sahipleri almışlardır.

Hiç bir tedbir, birinci gününden tıkır tıkır, aksaksız işlemez. Tatbikat eksikler gösterir, onlar düzeltilir. Siyaset hayatında önemli olan, bir duruma doğru teşhis koymak ve onun gerektirdiği tedaviyi cesaretle yapmaktır. Servet Beyannamesinin, vergilerin açıklanması prensibinin sadece ekonomik unsurlar sayılmaması gerektiği, hatırlardadır, tartışmaların en şiddetti zamanında bu sütunlarda ne kadar çok yazılmış ve çizilmiştir. Buna mukabil, basiretsiz ve gözü görmez bir özel sektörün savunucusu kalemler bu dar çevrenin dar görüşlerinin hoparlörü kesilmişler, her türlü açıklığın ticaret ve iş kaideleriyle zıtlığını ispata çalışmışlardır. O konuda gözle görülen, elle tutulan ilk neticeler artık çok ayağı suya erdirmiştir.

Bugün, bir kemimizin tehlikesine karşı tedbir alınması gerektiği hususu Türkiyede yaygın olarak görüşülüyor. Buna karşı bir takım çevrelerin böyle bir tehlikenin mevcut bulunmadığına söyledikleri bilinmektedir. Ben, bunu söyleyenlerden bir kısmının masum safdiller, ama bir diğer kısmının hesaplı ve maksatlı melunlar olduklarına inanırım. Komünizm, dünyanın her yerinde bir tehlike olarak mevcuttur. Bu, bir Türkiyede olmayacak! Haydi canım. Bırakınız aklı, mantığı, görünen basit gerçekleri, ama bir insanın hisleri bu derece körlenmiş olamaz.

Yalnız, teşhisle birlikle tedavide de basiret göstermek lâzımdır. İkinci Dünya Harbinden bu yana komünizm, meselâ Batı Avrupada stasyoner halde bile değildir. Her geçen gün biraz daha gerilemektedir. Bunun sebebi, bizim mukaddesatçıların iddiası gereğince papazlar mıdır? Yoksa, Af .'de kurtuluş ümitlerini gören bizim akhevvel iş adamlarının ve onların kılavuz kargalarının dedikleri gibi Türkiyenin 1960 öncesi şartlarını andıran şartlar mıdır? Bırakınız yapsın, bırakınız geçsin diyeceksiniz.. ve işte o zaman göreceksiniz ki geçmiş olan sadece komünizmdir. Komünizm her görüldüğü yerde ezilmeli! Amenna» Ama Servet Beyannamesiyle, ama vergilerin açıklanmasıyla, ama grev hakkı ve toplu sözleşmeyle, ama kesin bir toprak reformuyla, ama memleketin yerlisi yabancısı tarafından açıktan soyulmasının önlenmesiyle, ama sosyal, adalet ve sosyal güvenlikle.. Komünizmi reddedenler, huzurun devamını arzulayanlar, kazançlarını rahat yemek isteyenler bu prensiplerin karşısında değil, bu prensiplerin safında toplanırlarsa bir manalı hareket yapmış olurlar. A.P. gelecek ve Demirelin vaad ettiği gibi "Türkiye, insanların serbestçe ben müslümanım dediği ülke olacak" -sanki buna mâni olan varmış gibi-, A.P. gelecek ve Allahlık kalemlerin istediği gibi ne kadar solcu varsa hepsi, komünisttirler diye içeri tıkılacak, A.P. gelecek ve bizim kargaların tavsiye ettiği gibi biç bir kazanca hiç bir tahdit tanınmayacak ve Türkiye komünizm âfetinden masun kalacak!

Böyle akıllara ancak turp sıkılır.

daşları bir şeyler isteyip alıyorlar, o da bunun üzerine bir iki kamyon lisansı almış, bunları hemen satıp paraya tahvil etmiş ve hikâyeyi her önüne gelene iftiharla anlatmıştır- yanılıyor demektir. Basın bu haldeyken, iktidar, koalisyon hükümeti bile olmasa, bu kadar sıkı kontrol altında tutulurken ve umumî efkâr bu derece uyanmışken yoklamalarda yüzbinler sarf edenler için iki ihtimal vardır: Ya, İktidarı 1960 öncesi DP. İktidarının tabiatına sokmak -çok A.P-'lideki niyet budur- ve elbette onun akıbetiyle karşılaşmak, ya da o yüzbinlerin üzerine bir bardak soğuk su içmek..

Her halde, bu ikinci ihtimalin gerçekleşmesi daha muhtemeldir. Ama, bu ihtimal kesinlikle gerçekleşip bir ibret dersi halini almadan, yani hiç olmazsa bu sefer, aday yoklamalarında en ehil kimsenin liste başlarına gelmesini beklemek hayal gibi görünmektedir. Bundan dolayıdır ki önümüzdeki devrede de partilerin yüksek İdareci tabakası, ağır görevler altında kalacaktır.

Bilhassa, liderler!

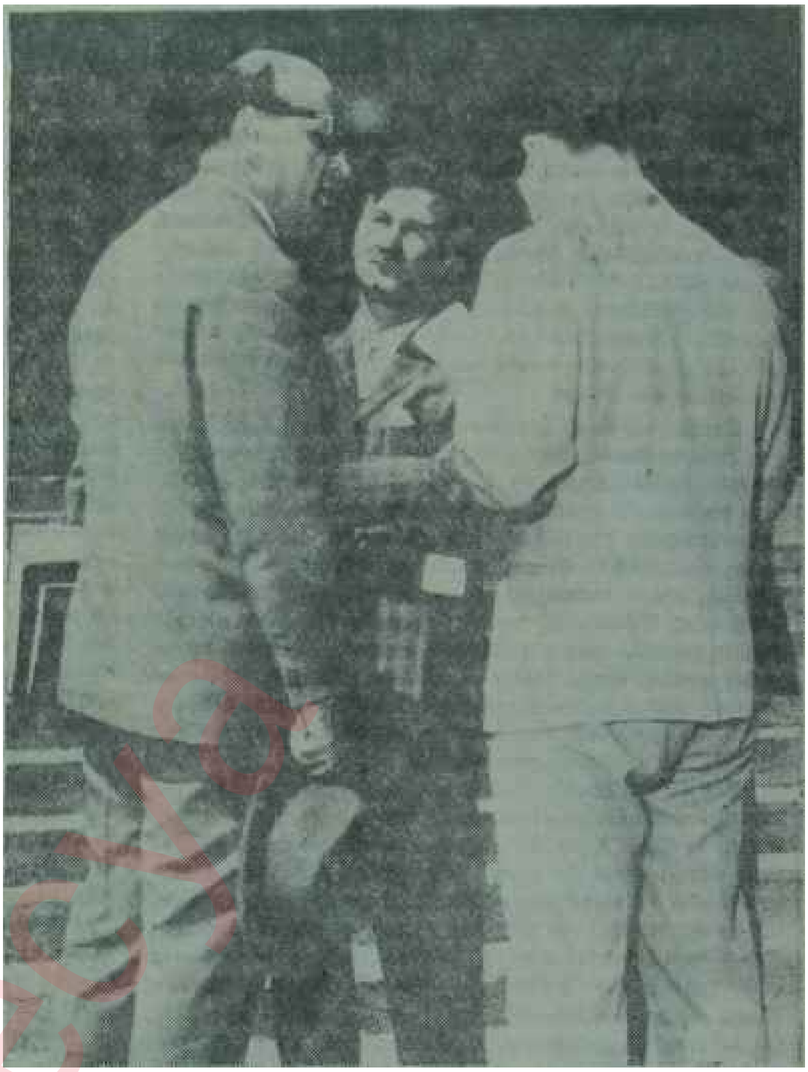
Hükümet

Elim üstünde!

Geride bıraktığımız haftanın başında Sah günü toplanan MP Genel Yönetim Kurulunda en telâşlı üye, Tırt Osman adıyla meşhur ve mâruf, Genel Başkan Osman Bölükbaşıydı. Bölükbaşı sağa sola emirler yağdırıyor, önüne geleni haşlıyordu. Yönetim Kurulu üyeleri köşeyi bucağı karıştırıp, dolaplardan buldukları dosyalan liderlerinin önüne getiriyorlardı. Bilindiği gibi, Başbakan, Rusyaya hareketinden bir gün önce, gazetecilerin sorularına "Bölükbaşı ile anlaşmak cidden güç oluyor" cevabım vermişti. Başbakana öyle bir cevap hazırlanmalıydı ki, seçim arefesinde yer yerinden oynasın, gazeteler, dergiler, radyo ve seçmenler Bölükbaşı ve partisinden bahsetsinlerdi.

Sah günkü Yönetim Kurulu toplantısının amacı, Başbakana mükemmel bir cevap hazırlamaktı. Zira Ürgüplü Rusya gezisinden dönmüş, Bölükbaşının beklediği saat gelip çatmıştı.

Toplantıda Bölükbaşı tarafından kaleme alınan mektup -zira MP'de Bölükbaşı dışında hiç kimse böyle bir mektubu kaleme almağa yetkili değildir-, Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Bilgin imzası ve Konya milletvekili Kemâl Ataman aracılığıyla Başbakanlığa gönderildi. Toplantıdan hemen sonra yayınlanan bildiride ise, Başbakana cevap teşkil eden mektubun, gerekirse, basına açıklanacağı ifade ediliyordu. Ancak, evdeki hesap gene çarşıya uymadı. Haber TRT bülteninde yer almadığı gibi, gazeteler de pek önem vermediler.

Demirel Başbakanlık önünde gazetecilerle
Söz gümüşse sükût altındır, ama...

Ertesi gün öğle vakti Başbakanlık merdivenlerinde bekleşen gazeteciler, Başbakan Ürgüplünün -hiç de alışık olmadıkları- asık yüzüyle karşılaştılar. Belli ki Başbakan hayli sinirliydi. Hükümet ortaklarından MP'nin mektubuna bir söyleyeceği olup olmadığım soran gazetecilere Ürgüplü, sadece:

"— Benim şahsiyatla uğraşacak vaktim yok!.." demekte yetindi ve otomobiline binerek Başbakanlıktan uzaklaştı.

Bu cevap, hernekadar Bölükbaşıyı biraz fazlaca aktedron almaya mecbur bıraktıysa da, maksada ulaşmak bakımından, gene de işe yaradı: MP liderinin bu defaki silâhı, açıklanmayan mektuptu. Sıra, Başbakanın Rusyaya gitmeden önce verdiği demeci cevaplayan mektubun açıklanmasına • gelmişti. Bu suretle, yayın organları tekrar Bölükbaşı ve partisinden bahsedeceklerdi. Bu da seçim arefesinde elbette ki, sesini seçmen kitlesine duyurmak bakımından, Bölükbaşının işine yarayacaktı. Çeşitli dosyalar karıştırılıp, saatlerce kafa patlatılarak hazırlanan mektubun halkoyuna intikali ile Bölükbaşının şahsiyatla mı, yoksa bir takım önemli memleket meseleleriyle mi uğraştığı görülecekti.

Mektup, bazı gazetelerin Cumartesi günkü nüshalarında özet olarak yayınlandı.

Ağlarım ama giderim

Mektup, kurulduğu günden bu yana herhangi bir konuda *belli* bir görüşe sahip çıkarmayan, bu yüzden de "Fikirsiz Hükümet" adı takılan IV. Koalisyon Hükümetindeki bir takım anlaşmazlıkları ortaya koyması bakımından oldukça ilgi çekicidir. Başbakanı AP ve CHP'ye kur yapmakla suçlayan MP lideri, CKMP'li iki 'Bakanın partilerinden istifa etmeleriyle Hükümet içinde başlayan oyunu rnek tubunda açıklamakta ve bu oyundaki başrolün bizzat Ürgüplü tarafından oynanmağa çalışıldığım ifade ederek, şöyle demektedir:

"Partilerinden istifa ettikleri halde Bakanlıktan ayrılmayı düşünmeyen Millî Savunma ve Köy İşleri Bakanları nı derhal Bakanlıktan da ayrılmaya davet etmek koalisyonun mahiyeti icabı, Başbakan olarak vazifenizdi. Bunu yapmadığınız gibi, sözü geçen Bakanların durumlarını kurtarmaya matuf beyanatta bulunmanız ve son yapılan liderler toplantısında bunların istifa etmemeleri halinde partimizin tutumunun ne olacağını sormanız, girişilen ve fakat MP'nin haklı müdahalesiyle neticesiz kalan siyasî tertipte bizzat methaldar bulunduğunuzu açıkça göstermiştir..."

Mektupta bundan başka, Başbakanın önceki demeçlerine de cevap verilmekte, IV. Koalisyon Hükümeti kurulurken, MP'nin Ürgüplü başkanlığındaki koalisyona taraftar olmadığı, Hükümet içinde başgösteren anlaşmazlık ve olaylara da Başbakanın sebebiyet verdiği ileri sürülmektedir.

Mektupta dikkati çeken bir husus da herşeye rağmen MP'nin Hükümet ten ayrılmayacağının tekrarlaramasıdır. MP'nin. koalisyondan ayrılmayacağını Hükümette başgösteren her ihtilâftan sonra söylemeyi âdet edinen ve bunu kendisi için şeref sayan Bölükbaşının, bu defa daha da güç duruma düştüğü muhakkaktır. Çünkü, Bölükbaşı her vesileyle çıkışta bulunmuş, fakat hiçbir isteğini kabul ettirememiştir. Bu nokta MP'liler tarafından da bilinmektedir.

"Arzedeyim beyfendi./»

"Bu arada, MP'li Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dormanın bu hafta içinde MP'den ve sonra da Bakanlık görevinden istifa edeceği haberi duyul du. Dorrnan, geride bıraktığımız haftanın ortasında Çarşamba günü, Cumhurbaşkanı ile Başbakanı ayrı ayrı ziyaret etti ve Bölükbaşının kaprisleri yüzünden istifaya karar verdiğini açıkladı. Turizm ve Tanıtma Bakanı, bu konuda gazetecilere verdiği demeçte, politikaya CHP saflarında devam edeceğini de söylemeyi ihmal etmedi.

Dormanın istifa edeceğini açıklaması, başta Bölükbaşı olmak üzere, bütün MP'lileri sevindirirken, bir yan dan da endişeye sevketti. Nitekim, haftanın sonunda Cumartesi .günü, bir AKİS muhabirinin MP Genel Merkezinde tanık olduğu bir telefon konuşması bu endişeyi doğrulayacak mahiyettedir. Genel Sekreter İsmail Hakkı Akdoğan, AKİS muhabirine, koalisyondaki anlaşmazlıklarla ilgili olarak bilgi verirken, çalan telefonu kaldırdı ve karşısındaki sesin Bölükbaşıya ait olduğunu anlayanca gayriihtiyari hazırol vaziyetine geçti. Bölükbaşı, Dormanın istifa edeceği yolundaki haberlerin doğru olup olmadığını soruyor, bunu kesinlikle öğrenmesini Genel Sekreterden istiyordu. Akdoğanın Bölükbaşıya "Arzedeyim beyfendi" diye başlayarak söyledikleri şöyleydi:

"— Ben de havadisi, sizin gibi gazetelerde okudum. Bugün de gazeteci arkadaşlar rahat bırakmadılar. Ben de onlara, Zekâi Paşanın istifasının artık hiçbir şey ifade etmeyeceğini söyledim. Bizimle sadece bir kayıt işlemi kalmıştır.İstifa edince, kaydını da sileriz, olur biter, dedim..."

Akdoğan, sözlerini bitirdikten sonra, uzun süre Bölükbaşıyı dinledi ve "Başüstüne. başüstüne..." diyerek, telefonu kapattı.

Suat Hayri Ürgüplü
İki cami arasında

Akdoğan bundan sonra, AKİS muhabirinin:

"— İtirazlarınızın hiçbiri kabul edilmedi. Bu durumda ne yapmayı tasarlıyorsunuz?" şeklindeki sorusuna başım iki eli arasına alarak, çaresizlik içinde:

"— Ne yapalım, bizim de kaderimiz buymuş... Çekeceğiz!.." diye cevap verdi.

Sonra da ekledi:

"— Bir de başımıza Devlet Hava Yolları Genel Müdürünü çıkardılar. Tayin, bizim kanadın hiç haberi olmadan yapılmıştır. Siz olsanız ne yapardınız?"

Akdoğanın sözlerinden de anlaşılacağı gibi MP, tam bir çaresizlik içinde kalmıştır. Bu sebeple de Hükümet içinde pasif mücadeleye girişmeyi kararlaştırmıştır. Nitekim Başbakanın, Rusya dönüşü yapılan Bakanlar Kurulu toplantısından sonra, "Bakan arkadaşlarım izahattan memnun oldular. Hiçbiri gezimde beni yalnız bırakmadı" şeklindeki sözleri, MP'li iki Bakan -Hüseyin Ataman ile Orhan Alp- tarafından yayınlanan ortak bir bildiriyle yalanlandı.

Hükümet içinde Hükümet Başkanına muhalefet, belki de dünya siyasi tarihinde ilk defa Türkiye Cumhuriyeti IV. Koalisyon Hükümetinde görülmektedir.

Düşman ortaklar

Cumartesi günü MP Genel Merkezinden gazetelere dağıtılan ve iki MP'li Bakanın imzasını taşıyan bildiride, Bakanlar Kurulu toplantısında MP'lilerden sadece Devlet Bakanının bulunduğu belirtiliyor ve "Başbakan Rusya gezisine karar vermeden evvel Balkanlar Kurulunun muvafakatini al madiği gibi, partimiz yetkilileriyle de bu mevzuda bir istişarede bulunmuş değildir" deniliyordu.

Aynı gün Başbakan Yardımcısı ve AP Genel Başkanı Süleyman Demirelin, öğle vakti Başbakanlıktan ayrılırken AKİS muhabirinin bu konuda yönelttiği soruya verdiği cevap, IV. Koalisyon Hükümetinin ahengini belli etmesi bakımından oldukça önemlidir. AKİS muhabirinin:

"— MP'li iki Bakan, Başbakanı, Sovyetler Birliği gezisi ile ilgili demecinden ötürü yalancılıkla suçluyor. Ne dersiniz?" şeklindeki soruya Demirel önce sinirlenmiş, sonra da gülmeye çalışarak:

"— Olabilir, mümkündür» cevabını vermiştir.

"— Siz de aynı görüşte misiniz?" sorusuna ise önce:

"— Gayet tabii..." şeklinde karşılık veren AP Genel Başkanı, sarfettiği sözün nereye varacağını farketmiş olacak ki, birden ağız değiştirmiş ve:

"— Biz Başbakanla aynı görüşteyiz. Sözlerini tasvip ediyoruz" demiştir.

Belli ki acemi politikacı bu defa Başbakanlıktan hazırlıksız çıkmıştı. Üsteldik, önemli günlerde, gazetecilere vereceği demeci makamında birlikte hazırladıkları Faruk Sükan ve Cihat Bilgehan da yanında değildi.

Demirel, sorulara verdiği cevapla. Koalisyondaki ahenksizliği ve başıboşluğu kabul etmekte, bunu da normal karşılamaktadır. Kurulduğundan bu yana, devamlı olarak, ortaklan tarafından çekiştirilen IV. Koalisyon Hükümeti, artık öyle bir safhaya gelmiştir ki, çöküntüye kimse engel olamamaktadır. Bölükbaşı Ürgüplüyü suçlamakta, Ürgüplü dahi 'cevap vermemekte, sonra da hükümetin" kuvvetli olduğundan bahsedilmektedir.

MP'nin Başbakan Ürgüplüye gönderdiği mektuptan, Süleyman Demirelin birbirini tutmayan sözlerinden ve gene Hükümet ortaklarından YTP lideri Ekrem Alacan ve CKMP Genel Başkanı Türkeşin AP'yi yeren demeçlerinden anlaşılmaktadır ki, IV. Koalisyon Hükümeti büyük bir huzursuzluk içindedir. Ortaklar, devamlı olarak birbirlerini suçlamakta ve koalisyonu işleyemez hale getirmektedirler. Nitekim, CHP Genel Başkanı İsmet İnönünün, IV. Koalisyon kurulduktan sonra Mecliste yaptığı konuşmada, üzerinde ısrarla durduğu "Çok geçmeden birebirlerinin balonunu patlatacak lar" sözü de, Hükümet içinde oynanmak istenen oyunlarla açıldığa kavuş muştur.

Hükümet içindeki buhranın karşılıklı söz düelloları ve ortaklardan MP'li Bakanların kararnameleri imzalamamaları ile devam edeceği sanılırken, ortaya yeni bir mesele daha çıkmıştır ki bu da. MP'li Turizm ve Tanıtma Bakam Zekâi Dormanın, partisinden ve Bakanlık görevinden istifa edeceğini açıklamış olmasıdır. Bu takdirde MP'nin. boşalacak Bakanlık için aday göstermesi ve bu adayını da Başbakana, Cumhurbaşkanına kabul ettirmesi gerekecektir. Bu defa da Bölükbaşının göstereceği adaya CKMP itiraz ederse, buna şaşmamak lâzımdır:

Mehmet Ali Aybar
Kaptan köşkünde

Seçimler

T.İ.P.

(Kapaktaki Parti)

1965 seçimleri ,türk seçmeninin önüne, bir mâna ifade eden beş parti çıkarmaktadır. Bunların ikisi, büyük kütle partileri CHP ile AP'dir. Bölükbaşının MP'si, liderinin konuşkanlığı yanında, bilhassa Orta Anadoluda sos yal temellere sahiptir ve CHP'ye oy vermek istemeyen alevîler onu AP'ye tercih etmektedirler. Türkeşin elinde CKMP, milliyetçiliği mukaddesatçılık la mezcedenleri cezbeden bir kutup haline gelmiştir. Fakat bu seçimlerde merakı en fazla çeken ve üzerinde en çok tartışılan, yani en çok konuşulan parti şüphesiz gene de bunların en yenisi, aşırı solcuların TİP'idir.

Bundan kısa bir süre önce Gaziantepte, bir kahvehanede bir olay cereyan etti. Seçimlerden konuşuluyordu. AP'li olduğu bilinen bir vatandaş, söz İşçi Partisine intikal ettiğinde müthiş sinirlendi ve "TİP'liler komünisttir, moskof uşaklarıdır. Mehmet Ali Aybar da komünisttir. Bunlarda ne din, ne de namus arayın!.." şeklinde sözler etmeye başladı. Konuşmayı bîr köşeden izlemekte olan ihtiyar bir antepli ayağa kalktı. İşçi Partisinden bahsedene yaklaştı ve tütün tabakasının üzerine koyduğu bir kâğıtla kalemi ona uzattı:

•— Hele şu söylediklerini şuraya bir yaz da altına imzanı at bakalım" dedi.

Öteki şaşırdı, uzatılan kâğıt ve kalemi almak istmedi. İhtiyar bunun üzerine, iç cebinden bir tabanca çıkardı:

"— Bak oğlum, ben Kuvayı Milliyeciyim. İstiklâl Harbinde vuruştum. Yaşım yetmiş, işim bitmiş. Söylediklerini yazmazsan seni vururum. Ya doğru söylüyorsun, ya yalan. Bunu öğreneceğiz..." dedi.

AP'li elleri titriyerek kâğıdı kalemi aldı ve şunları yazdı: "Söylediklerim yalandır."

Olay, TİP hakkındaki ithamların doğru olup olmamasından çok bu ithamların kimler tarafından ve nasıl yayıldığını göstermesi bakınından ilgiçekicidir'.

Türkeş gibi...

İsmı son zamanlarda çok duyulmaya başlanan TİP -Türkiye İşçi Partisisanıldığı kadar yeni bir parti değildir. TİP 1961 senesinin Şubat ayında, hem de burjuva inançlarına göre uğursus sayılan bir 13 Şubat günü 12 sendikacı tarafından kurulmuştur. Kurulduğunda hiç bir mâna ifade etmemiştir. Bugün, Türkiyede, hiç kimsenin adanı bilmediği, 1961 TİP'i- gibi düzinelerle parti vardır. Sendikacılar TİP'i "işçi sınıfının parlâmentoda temsilcilerinin bulunması için" gibi pek asil bir gayeyle kurmuşlardır. Bu, daha doğuşunda, TİP'i sendikaların anası Türk-İşten ayrı düşürmüş, hattâ onu karşısına almıştır. Zira Türk-İş için hedef, bir baskı grupu olarak bütün partilere tesir etmek, parlâmentodaki bütün milletvekillerini işçi menfaatlerine uygun çalıştırmaktır. Türk-İş için işçi siyasî değil, olsa olsa sosyal bir sınıftır. TİP ise, "emekçi" adını verdiği bütün çalışan sınıfların siyasî iktidarı peşindedir.

1962'de partide bir iktidar darbesi olmuştur. Tıpkı, 1965'te CKMP'de vukubulan darbe gibi. O yıl, aşırı hem de katı ve çok aşın bir solcu olarak memlekette şöhret yapmış, doğru dan doğruya komünistlikten mahkûm olmasa da bugünkü solcuların açık sloganlarını benimsemiş ve o yönde yazı yazarak günün kanunlarının dışına çıkmış, mahkûm edilmiş bulunan bir genç fikir adamı. Doçent Mehmet Ali Aybâr bir kaç arkadaşıyla birlikte bu mânâsız partiye girmiştir-

Mânâsız parti, bu iltihakla derhal mâna kazanmış ve Aybar ile arkadaşları hemen partiiçi iktidarı almışlardır. Aybar Genel Başkan seçilmiş, partide yavaş yavaş demir gibi sıkı, müsamahasız, doktrin partilerine has katılıkta bir otorite kurmuş, böyle partilerde "parti hattı" adı verilen fikir ve davranış ayrılıklarının sorumlularını ihraç ettirmiştir. Aybarın partisinde kurduğu disiplin kendisinin otoriter karakterine de uygundur. Ama bu tutum, TİP[1] üzerinde ilk itham bulutlarının esmesine yol açmıştır. Partinin Genel Merkezini ele geçiren ve aralarında çok, ama çok aşırı solcuların da bulunduğu klik, kendilerine parti içinde rakip olacak aydın ve kuvvetli şahsiyet sahibi kimselere partinin kapılarını mümkün nisbetinde kapalı tutmaya itina göstermiştir. O talihlerde bir Sosyalist Parti kurma teşebbüsleri de bu klik, meselâ onun yazarı Banice Boran tarafından baltalanmaya çalışılmış, teşebbüsler "kapitalistlerin oyunu" diye damgalanmıştır.

Bugün TİP'e Aybarın etrafında Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek. Genel Sekreter Rıza Kuas, doktriner Prof. Sadun Atfen, sendikacı Kemal Türkler, Benice Boran, Dr. Nihat Sargın, avukat Halat Çelenk hâkimdirler.

AP fitili alınca

Buna rağmen TİP son günlere gelinceye kadar adından memlekette fazla bahsettirmeye muvaffak olamamıştır. TİP'i bugünkü TİP haline getiren AP ve onun "yan kuvvetler'idir. TİP mahalli seçimlere girip teyüzde 3 nisbetinde oy alınca AP gözünü açmıştır. TİP bu seçimlere ancak 9 il Ve 21 ilçede katılmıştır. Fakat TİP' in yaptığı propagandanın,- büyük merkezlerin aydın çevreleri dışında, AP'nin tabanından oy kopardığını AP'liler farketmekte. gecikmemişlerdir. Gerçi bugün AP Merkezi, seçimlerde çoğunluğu sağlayacaklarını düşünürken TİP'in CHP'ye bağlı aydın çevrelerden oy alacağını, fakat hiç olmazsa bu seçimde AP'nin tabanına ilişemeyeceğini hesaplamaktadır. Kendisine bu anlatılan bir CHP'li bu hafta şu suali sormuştur:

"— O halde, AP'nin TİP ile bu uğraşması neden? Bize karşı aşırı hayırhahlıklarından mı?"

Gerçekten de, kanunlardan ve resmi makamlardan da önce TİP ile ilk uğraşan AP olmuş, TİP toplanıtıları AP'nin kendilerine "milliyetçi' diyen mukaddesatçıları tarafından bastırtılmış, daha sonra meşhur Komünizmle Mücadele Derneğinin eli sopalı militanları bilinen hadiseleri yaratmışlardır. AP'li Faruk Sükan geçenlerde Konyada TİP'ten bahsederek "Bunlardan bir kaçı parlâmentoya gitse parlâmento çalışamaz" demek suretiyle AP Merkezinin hislerine tercüman olmuştur. Bu Merkezde yapılan plânlara göre komünizm korkusu TİP e hücumlarla başlatılacak, TİP bir komünist umacı diye gösterilecek, bir süre sonra ise bu ithamlar, bir kim vurduya gitti havası içinde CHP'ye kaydırılacaktır. Nitekim, plân işletilmiştir. Bunun CHP'ye şimdilik bir belirli nisbette zarar verdiği de görülmektedir. Ama AP'nin TİP'e fazla saldırması tepki yaratmıştır. Bu tepki geçenlerde Orduya giden bir otobüste patlak vermiştir.

Virajlı yolları toza boğarak Orduya doğru ilerleyen eski tip otobüsün • yolcularından bazıları uyukluyor, bazıları da günün konusu olan seçimleri konuşuyorlardı. Bir ara, otobüsün ön tarafındaki bir grup sohbet havasından münakaşaya geçer gibi oldu. Konuşmalar sertleşti, suratlar gerildi. Şoför mahallinde oturan ve söyledikleriyle koyu bir AP'li olduğunu belli eden yolcu, sesini bütün otobüsün duyabileceği şekilde yükselterek:

"— Bırakın efendim, bunların ne olduğu bellidir! O yazarlar da, İşçi Partisi de komünisttir!" dedi.

Konuşmalara hiç katılmayan, düşünceye dalmış görünen efe tavırlı otobüs şoförü bunu duyunca, önce bir irkildi, sonra bütün, gücüyle frene bastı. Zınk diye duran otobüsün içindekiler boş. bulundular ve birbirlerinin üzerine yığıldılar. Şoför, yanındaki AP'li olduğu anlaşılan yolcuya sakin bir sesle sordu:

"— İyice anlıyamadım... İşçi Partisi komünist mi dedin?"

\ Öteki biraz Ürkmüş olmakla beraber, kabadayılığı kurtarmak için "Evet diye tadik etti. Şoför:

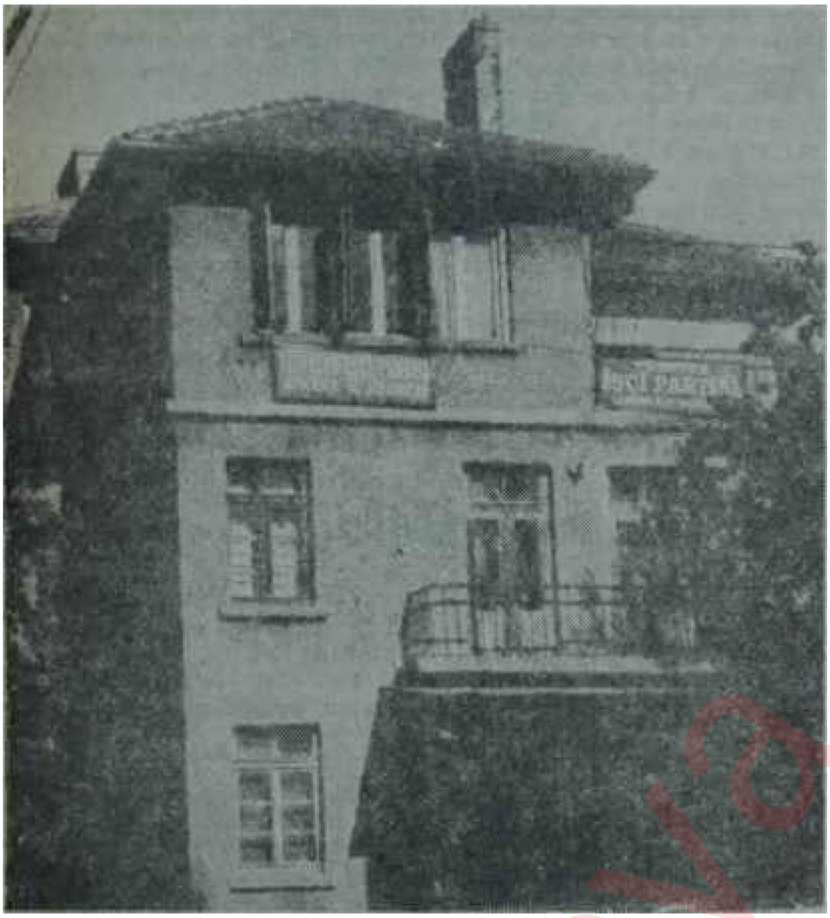
"— Peki, bahsettiğin ' yazarlar da

Doktrinin katısı ve yumuşağı

İsmet İnönünun ağızından "Biz ortanın solandayız" sözü çıktığından bu yana, kimin solun neresinde bulunduğu çok çevrede tartışılmaktadır. Solda yer aldığından şüphe caiz olmayan siyasi teşekkül, elbette ki T.İ.P. dir. Bir komünist parti kurmanın kanunlarla yasak edildiği Türkiyede T.İ.P. partiler yelpazesinin sol ucunda oturmaktadır. Komünist parti kurmak caiz olsaydı T.İ.P.'in solunda böyle bir parti mi bulunurdu, yoksa T.İ.P. örtünmeye lüzum hissetmeksizin o mevkiyi mi tutardı, bu hususta bir inanç söylemek zordur. İhtimaller üzerine inanç söylemenin adı, spekülâsyondur.

Ama, T.İ.P.'in bir özelliğinin mevcudiyeti gene de gözden kaçırılmamalıdır. Komünist partilerin serbest olduğu memleketlerde hangi solcu teşekküller bu komünist partinin aleyhindeyse, Türkiyede o teşekküller T.İ.P.'in aleyhindedirler. Türk-İş bunlardan biridir. Meselâ Yön, bunlardan bir başkasıdır. Hattâ, işin doğrusu, aleyhte olan Türk-İş ile Yön değildir de T.İ.P. daima Türk-İşin ve Yönün aleyhinde vaziyet almaktadır. Hem de, henüz ufukta dahi bir iktidar ümidi belirmemişken.Yani; bir normal siyasi teşekkül olarak **T.İ.P.** bu kuvvetlerin desteğine muhtaçken.. Bu, T.İ,P,'in katı doktriner bir parti olduğunun en açık ve güzel örneğidir. T.İ.P'in yöneticilerinin mevkilerini sendikacılara veya aydınlara kaptırmak istememeleri, bu tutumu tek başına izah edecek güçte değildir.

Kaldı ki, şartların icabı olarak ne kadar sulandırılırsa sulandırılsın, T.İ.P.'in bir takım sosyal ve ekonomik prensiplerinin bîr sosyalist parti için fazla kati bulunduğu gözden uzak kaçmamaktadır. Tabii şimdi, seçim zaruretleri T.İ.P. sözcülerini biraz değişik konuşmaya mecbur et»* inektedir. Ama T.İ.P,'in, kati doktriner hüviyetini fazla zedelememek için gayretler sarfetmekte olduğu görülmektedir Ve bu partiyi bu özelliği, manalı bir şekilde işaretlemektedir.

TİP'in Ankara İl Merkezi

10 Ekime hazırlık

mı komünist?" diye sordu.

"— Evet!"

Bu son cevaptan sonra, şoför avazı çıktığı kadar bağırarak, yakası açılmamış-küfürlerle yolcuyu boyadı, bununla da kalmadı, kapıyı açtı ve dışarıyı göstererek:

"— Çabuk in! Elimden bir . kaza çıkmasın"' dedi.

Yolcu ıssız yola indi, şoför bir sigara yakıtı, sonra da gaza bastı. Dağ başında kalan yolcu, otobüs tam hareket ettiği sırada, şoförünkine benziyen bir sesin pencereden dışarı, kendisine doğru:

"— İşçi Partisi komünist ha? Dayan öyleyse tabanvaya, taş arabası!"' diye bağırdığını duyar gibi oldu...

Genel Merkezin gayretleri!

parti, böylece adım AP sayesinde memlekete duyurduktan sonra ve AP'den gelen saldırıların vatandaş Vicdanını rahatsız etmesi sayesinde komünistlik ittihamının ağırlığının hafiflediğini hissedince kollarını daha iyi sıvamıştır. TİP Genel Merkezi Ankarada değil de İstanbulda bulunan tek büyük partidir. Partinin Cağaloğlunda. Vilâyetin hemen altodaki büyük bir iş hanının üst katındaki Genel Merkezine gidenler orada hummalı bir faaliyet ile karşılaşmaktadırlar .

TİP halen Türkiyenin en fakir partisidir. Diğer partilerin hepsi devletten para aldıkları için malî bakımdan güçlenmiştir. TİP bu haktan faydalanamadığından çok güçsüzdür.' Bu durumları da her hallerinden bellidir. Partinin Genel Merkezinde ve diğer organlarında çalışanların hepsi amatördür. TİP malî bakımdan güçlenmek için bir bağış kampanyası açmıştır. Bu bağış kampanyası oldukça geniş ilgi görmüştür.İşçiler ve bazı memurlar TİP'e ellerindeki tasarruf bonolarım vermek suretiyle yardımda bulunmuşlardır. Şimdi TİP elindeki tasarraf bonolarını en iyi şekilde değerlendirerek bir miktar para sahibi olma yollarını aramaktadır. TİP'e Dr. Tunga adında bir sempatizan yepyeni Volkswagen arabasını hibe etmiştir. Böylece İSÇİ Partisi ilk olarak bir otomobil sahibi olmuştur. Bu bağış kampanyası 7 Ekime kadar sürdürülecektir.

TİP şimdiye kadar seçim bildirisi üzerinde çalışmıştır. Bu bildiriyi hazırlayan üç kişilik heyet çalışmalarımı bitirmiştir. Merkez Yürütme Kurulunun da tasvibinden geçtikten sonra bildiri yayınlanacaktır. TİP yöneticileri seçim bildirisinden çok sayıda basarak bunu bütün işçi ve halk kütlelerine yaymayı düşünmektedirler.. Bildiride şimdiye kadar Türkiyenin niçin kazanamadığını ve eğer TİP İktidara gelirse Türkiyeyi nasıl kalkındıracağı, kendileri açısından açıklanmaktadır. Bildiride Dış Ticaretin, Bankacılığın ve Sigortacılığın devletleştirilmesi yer almakta ve iktidara gelindiği takdirde ilk iş olarak Bu konuların ele alınacağı bildirilmektedir.

TİP'in seçim faaliyetini yurt çapında bir Seçim Komitesi yönelmektedir. Bu komitenin başkanları Partinin Genel Sekreterleri olan Rıza Kuas ile Cemal Hakkı Selektir. Yurt çapındaki seçim komitesinden başka bütün illerde ayrı ayrı seçim komiteleri mevcuttur. Bu komiteler halkla temas edecek ve konuşmalar yapacak olan hatipleri için halen bir eğitim programı tatbik etmektedirler. Bu eğitimlerde bilim kurullarının tespit ettiği halka anlatılacak hususlar hatiplere ögretilmektedir.TİP'in programındaki bölümler de hatiplere iyice izah edilmektedir.

TİP bu seçimlerde gövde gösterisi halinde propagandalardan kaçınacaktır.Bunun yerine doğrudan doğruya topluluklarla temas- çarelerini arayacak ve böyle bir. propagandayı tercih edecektir: TİP'in en güvendiği propaganda vasıtası radyodur.'Bu yüzden radyo konuşmaları büyük bir titizlikle hazırlanmaktadır. TİP'in radyo konuşmalarını Genel Başkan Mehmet Ali Aybar açacak ve son konuşmayı gene Genel Başkan Mehmet Ali Aybar yapacaktır.

Genel Merkezin hesapları

"Bugün Türkiyede çok kimsenin aklındaki "TİP kaç milletvekili çıkaracaktır" sorusu tabii TİP Genel Merkezindeki idarecilerin de kafasındadır. Belediye seçimlerindeki nisbetler TİP'in bu sefer seçimlere gireceği 51 ile teşmil olunursa bulunan rakkam 13'dür. -Gene 13!- Ama ' TİP'ciler partilerinin o yandan bu yana' kuv-

Sendika Hürriyeti

Halil TUNÇ
Türk-İş Genel Sekreteri

Bütün hürriyetler gibi sendika hürriyetinin de bir defa kazanıldıktan sonra korunması için mücadele şarttır. Özellikle sosyal gelişmelerin karşısında olan siyasi iktidarların, ilk fırsatta kısmak veya ortadan kaldırmak istedikleri hürriyet, sendika hürriyetidir. Çünkü sendikalar, sosyal kalkınma ve sosyal adalet dâvasının en güçlü savunucularıdır.

Sendika hürriyetinin gelişmesinde, yargı organlarına önemli görevler düşer. Bağımsızlıklarının verdiği bir güven içinde, bu organların mevcut yasaların sınırları çerçevesinde tarafsız hareket etmeleri beklenir. İdare mekanizması için de bu, böyledir. Fakat bazı hallerde, yargı organlarının ve idari mekanizmanın siyasi tercihleri aksettiren taraflı hareketleri de görülür.

Böyle bir tutum, özellikle iktisaden geri kalmış ve katkısız kapitalist bir siyasî iktidarını yönetimindeki ülkelerde sendika hürriyetini ortadan kaldırmaya kadar gider.

İktisaden az gelişmiş bir ülkede, bu kabil iktidarlar, bir taraftan devlet gücünü kapitalizmin emrinde kullanırken, Öte yandan da, sendika hürriyetini ortadan kaldırmak isterler. Çünkü bunlar, sendika hürriyeti ve sendikalar ortadan kalkmadığı müddetçe hedeflerine ulaşamıyacaklarını bilirler.

Ülkemizde de bunun örnekleri vardır. Her ne kadar, türk sendikacılık hareketinde, dünya sendikacılık hareketinde olduğu gibi uzun ve kanlı mücadeleler yoksa da, bu hareketin de karanlık ve ümitsiz günleri çoktur. Özellikle 1955-57 yıllarında sendikaların, Sendikalar Kanununa aykırı teşekkül ettikleri görüşü Çalışma Bakanlığı nezdinde hakim olmuş ve bazı sendika birlikleri gibi, Türk-İşin de mahkeme kararı ile kapatılması ciddiyetle bahis konusu edilmiş ve bu arada bazı sendika birlikleri kapatılmıştır. Türk-İş 27 Mayısa kadar, kapatılma tehlikesinden kurtulmuş olmasına rağmen, geniş ölçüde atıl bırakılmış ve işçi menfaatlerini ancak, hükümet politikasının ölçüleri ve sınırları içinde savunabilmiştir.

Türk sendikacılık hareketi, benliğine ve gerçek fonksiyonunu ifa etmeye ancak, 27 Mayıs İhtilâlini müteakip, yeni Anayasamızla kavuşabilmiştir.

Türk sendikacılık hareketi, artık dar bir mânada, yalnız mensuplarının menfaatlerini koruyan, geliştiren bir hareket olmaktan çıkmış, toplumun çeşitli meselelerinde sesini duyurmayı, fonksiyonunun tabii bir gereği sayan güçlü bir teşekkül haline gelmiştir.

Dünya sendikacılık hareketi, bugünkü seviyesine sabırsız, sert ve kavgacı sendika liderleri sayesinde gelmiştir. Halen bugün dahi Avrupada sakin ve sabırlı işçi liderleri görmek pek mümkün değildir. Hele sendika hürriyetine karşı girişilen bir tecavüz, Onları çileden çıkarır. Sabırsızlık, sert mücadele ve kavgacılık, sendikacılığın bünyesi içindedir.

Geleneksel dünya sendikacılık hareketi içinde, türk sendikacılık harketinin kendine has özellikleri vardır. Dünya sendikacılık hareketinin sert ve sabırsız davranışlarının aksine ,bugünkü türk sendikacılık hareketi ve onun başında bulanan liderleri, mücadelelerini büyük bir soğukkanlılık içinde ve toplum çıkarlarını bağdaştırarak yapagelmişlerdir.

Türk-İş, toplumda yarattığı güven ve itibarı, bu kararlı, fakat ölçülü tutumuna borçludur. Ancak, son zamanlarda sistemli denilebilecek bir şekilde sendika hürriyeti ve her türlü işçi hareketine karşı tehditler ve gözdağı verme teşebbüsleri, sakin bir şekilde gelişen sendikacılık hareketini sertleştirmeğe başlamıştır. Bu baskı ve tehdit havası en sakin liderleri bile ister istemez sabırsızlığa ve sertliğe götürecektir. Siyaset adamları, türk sendikacılık hareketinin bu özelliğini dikkate alarak ve bu özelliğin önemini kavrayarak, hareketin aynı şekilde gelişmesine yardım etmezlerse ve anlayış göstermezlerse, kendileri zararlı çıkacak ve er-geç, işçinin her türlü desteğinden yoksun kalarak yıkılacaklardır.

Türk sendikacılık hareketi, bu fırtınayı da atlatacaktır. Türk işçisi, sendika hürriyetini ortadan kaldırmak isteyenlerin karşısında soğukkanlılıkla, dimdik durmasını bilecektir. Tabandan zirveye kadar, her kademedeki işçiler kendilerine düşeni yapacaklar, gürültüye pabuç bırakmayacak, yine sabırlı ve medenî cesaretle bu sistemli tehdit hareketlerini boşa çıkaracaklardır. İşçi, bir adım gerilemiyecek, en ufak bir taviz vermeyecektir.

Türk isçisi, yeni Anayasamızın getirdiği temel hak ve hürriyetler çerçevesi içinde teşkilâtlanmaya ve faaliyette bulunmaya kararlıdır. Bu çerçeveyi daraltacak, hak ve hürriyetlerini gaspedecek her türlü kısıtlayıcı gayreti ezecek güçtedir.

İstiyoruz ki, "Türkiye, tok esirlerin veya aç hürlerin diyarı değil, hür ve tok insanların diyarı'' olsun. Parolamız, "Ekmek, Sulh ve Hürriyet'' tir.

Bu yolda türk sendikacılık hareketinin önüne çıkanları veya çelme takmaya kalkışanları türk işçisi hüsrana uğratacaktır.

---

vetlendiğini ve nisbeti yüzde 5'e çıkarabileceklerini iddia etmektedirler. Tarafsız bir tahmine göre TİP'in İstanbul, Ankara, belki İzmir gibi büyük şehirlerden doğrudan doğruya bir milletvekili çıkaracağı, öteki milletvekillerini milli bakiyeden. sağlayacağadır. TİP diğer illere nazaran kendini Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Kırklareli Aydan ve Malatyada kuvvetli görmektedir. Bazı TİP militanlarına göre buralarda parti 3. Parti durumundadır. Ama bu iddiada hayal payının bulunması muhtemeldir. Zaten bundan dolayıdır ki hem TİP Genel Merkezi, hem de Çetin Aftan gibi TİP adayları taraftarlarının ağızına bir karış bal çalmakta, "Siz bu sefere bakmayınız. TİP 1969 seçimlerinde başa güreşecektir ve iktidarı alacaktır" demektedirler.

Ama, buna kendilerinin dahi inandıkları pek şüphelidir. Ancak bu, TİP'ta, meselâ MP'nin aksine "istikbâli olan bir parti" hüviyetini unutturmamalıdır.

İstikbâl hesapları

TİP'i Genel Başkan ve biri kol işçisi dan iki genel sekreter ile 13 kişilik Merkez Yürütme Kurulu idare eder. Merkez Yürütme Kurulu iki büyük kongre arasında 41 kişilik Genel Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. TİP'in tüzüğüne göre Yönetim Kurulu üyelerinin yandan bir fazlasını kol işçileri teşkil etmektedir.

TİP'e aday olmak üzere 512 kişi müracaattı etmiştir.

TİP için bir iktidar elbette ki bahis konusu değildir. Ama. küçük partilere muhtaç bir hükümet gerektiği takdirde TİP'in durumu ne olacakta Bu konuda AKİS'in sorusuna TİP'in "Yetkili Organ"ının cevabı şudur:

"Seçim sistemimize göre hükümetlerin koalisyon şeklinde kurulması daha kuvvetli ihtimaldir. Koalisyon kuracak partilerin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel meselelerde birbirine nisbeten yakın görüş ve tutumda olma ları zorunludur. Önümüzdeki Meclisin, TİP milletvekillerinin de yerlerini almalarıyla genel olarak, kapitalizmi savunan partilerle, toplumculuğa giden yol üzerinde bulunan veya görünen partilerden kurulacağı anlaşılmaktadır. TİP'in geniş bir programı Ve bu programın belli bir yönü vardır. Seçim, sonrası şartlarına göre hangi partilerin koalisyon kurabilecek leri veya birbirini destekleyecekleri somut meseleler üzerinde anlaşmaya varmalarına bağlıdır,"

Görüldüğü gibi Tip, geç de olsa, Türkiyede toplumcu çizgi üzerinde birden fazla, parti bulunduğunu kabul etmiş ve bunların bir koalisyon kurabileceklerini ihtimal olarak belirtmek durumunda kalmıştır.

Ancak, bu ifadenin son satırında yer alan "somut meseleler üzerinde anlaşmaya varmak" ifadesi, eğer CHP, TİP ve CKMP parlâmentoya toplam olarak 226'nın üzerinde milletvekili getirirlerse, bir koalisyon kurulmasında büyük zorluklar çıkacağını akla getirmektedir. Bu zorluklar, programında sigortaların, bankaların ve büyük sanayiin devletleştirilmesini öngören TİP'in, pazarlıkta, ortak olacağı partilere bu çeşit "somut" şartlar ileri sürmesidir Böyle aşırı solcu şart lan kabul CHP için bahis konusu dahi değildir Fakat herşeye rağmen, TİP-in parlâmentoya girdiğinde, AP'nin iktidara gelmesi şeklindeki "millî tehlike'ye karşı bazı fedakârlıklarda bulunabileceği en akla yakın ihtimaldir Zaten TİP'liler de, "TİP pazarlıkta anlasamasa dahi. AP'nin iktidara gel memesi için biç olmazsa koalisyona girmeden başka bir partiyi destekleyecektir'" demektedirler.

Demokrasi

Kaplanın kuyruğuna basılınca

Bu haftanın başında bir gün, Türk-İşin ateşli Genel Sekreteri Halil Tunç - Türk-İşin Genel Başkanı Seyri Demirsoy da, Halil Tunç da bu seçimlerde adaylıklarını koymaları için çeşitli partilerden yapılan tekliflerin hepsini reddetmişlerdir- şöyle dedi:

"-- Türkiyenin her tarafında mitingler tertipleyeceğiz ve işçi haklarının aleyhinde çalışmış bulunan adayların seçilmemesi için elimizden gelen gayreti sarfedeceğiz. Bütün cezai mesuliyeti üzerimize alıyoruz. Mücadelemizi sonuna kadar devam ettireceğiz!"

Seyfi Demirsoy
Nasırlarına basılanlar

Bu sözler Türk-İşin Genel Merkezinde, bir kaç gün önce cereyan etmiş bulunsa bir başka hadiseye karşı Türkiyenin en büyük işçi kuruluşunun tepkisini ifade ediyordu

Halil Tuncun sert sözlerinden bir kaç gün. önce merdivenleri ikişer ikişer çıkan biri uzun, diğeri orta boylu iki şahıs, tabelâsında "Türk-İş Konfederasyonu" yazılı kapının önüne geldiklerinde gayriihtiyari birbirinin yüzüne baktılar ve bir anlık tereddütten sonra, kapıyı vurmak ' lüzumunu duymaksızın, hızla içeriye daldılar. Genişçe odada, yüzü kapıya dönük bir hanım sekreter oturuyordu Ziyaretçilerden biri, kendini ve arkadaşım tanıttıktan sonra; Halil Tunçla görüşmek istediklerini bildirdi. Kısa bir süre sonra Halli Tunçla karşı karşıyaydılar. Kendilerini tanıttılar:

"— Birinci Şubden Başkomiser İsmal Tüzmen..."

"-- Birinci Şubeden Komiser Muharrem Öğüt..."

Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube memurları, kendilerini nezaketle karşılayan Halil Tunca, Üçüncü Sulh Ceza Mahkemesinin arama kararını gösterdiler Kararda, Türk-İşin bir süre önce bastırdığı "Yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri" başlıklı broşürle Siyasî Partiler Kanununun 37. maddesinin çiğnendiği ileri sürülüyor, bu yüzden de Konfederasyon hakkında kovuşturma açıldığı bildiriliyordu.

Halil Tunç, karan bir solukta okudu. Durum anlaşılıyordu: Meclisteki işçi aleyhtarı üyeleri teşhir amacıyla bastırılan broşürlerle diğer yayınlarda toplanacaktı.

Gayet soğuk geçen tanışma töreninden sonra, Birinci Şube memurları yoğun bir aramaya giriştiler. Buldukları yüze yakın broşürle birkaç bildiriyi yanlarına alarak Genel Merkezden ayrıldılar, Oysa görevli memurlar, broşürlerin, aramadan önce yurdun her köşesine gönderildiğinden habersizdiler. Bundan başka, konu ile ilgili daha geniş bilgi ihtiva eden "Türk-İş" dergisi de, toplatma kararı olmadığı için. binlerce adet basılarak bütün teşkilata dağıtılmıştı- Bu dergide, "seçtirmeme kampanyası" nın nedenleri anlatılıyor, yeniden seçilmemeleri için çalışılan dokuz Parlâmento üyesi hakkında broşürden da ha geniş bilgi veriliyordu

Olay, Cuma günkü gazetelerin üst kısımlarında Türk-İş Genel Merkezinin yayınladığı protesto bildirisiyle

birlikte yer aldı. Sert bir dille kaleme alınan bildiride, en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İşin bir kaçakçının evi basılırcasına aranmaya kalkışılmasının, sendikaların en ağır baskılar altımda tutulduğu karanlık günlerde dahi görülmediği belirtiliyor, baskının türk işçisine yöneltilen ağır bir hakaret olduğu gibi, yürürlükteki kanunlara da aykırı bulunduğu ilân ediliyordu.

Bir sendikacı!

Konfederasyon yetkilileri, ayni gün, Başbakan, Adalet Bakanı ve Yüksek Hakimler Kurulu Başkanına çektikleri telgraflarla olayı protesto etti-er. CHP Aydın milletvekili avukat Orhan Apaydının hazırladığı dilekçeyle bir üst mahkemeye, Dördüncü Asliye,Ceza Mahkemesine, kararın kal dırılması yolunda itirazda bulundular, İtiraz, yargıcın yetkisizliği gerekçesiyle reddedildi. İtirazda, Üçüncü Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği kararın, Siyasî Partiler Kanununun 135. maddesinin son fıkrasına açıkça aykırı olduğu bildiriliyordu. Kanunun 37. maddesinin bilinci fıkrasında, "Ön seçimlere katılan adaylar için propaganda yapmak amacıyla açık hava toplantıları -örf ve âdete göre sohbet toplantısı sayılanlar hariç- kapalı salon toplantıları tertiplenemez. Duvar ilânı, el ilanı ve diğer nevi matbualarla propaganda yapılamaz" denilmesine rağmen, aynı kanunun 136. maddesinin son fıkrasında, kanunun uygulanmasında sendikaların ve üst teşekküllerin özelliklerine dokunulamıyacağı açıkça belirtilmektedir. Ayrıca, Sendikalar Kanununun 16. maddesi, Anayasanın 46. maddesine uygun olarak, sendikalara ve üst teşekküllere sadece bazı siyasî faaliyetleri yasaklamaktadır. Ancak, bu yasak faaliyetler arasında, işçi hakları aleyhine çalışan milletvekllerinin seçtirilmemesi için çalışma diye bir şey bulunmamaktadır. İtirazda bunlar vardı. Fakat daha sonra bir başka üst mahkeme ilk mahkemenin kararını doğru buldu.

Üçüncü Sulh Ceza Mahkemesinin seçim arefesinde verdiği karar ilgi çekicidir. Her gün gazetelerde aday adayları hakkında çeşitli haber ve yazılar yayınlanırken, birdenbire Türk İş hakkında kovuşturmaya geçilme? ve arama kararı verilmesi nedendir? Meselâ, AP aday adaylarından, Türkişe bağlı Metal-İş Federasyonu Başkanı Kaya Özdemiroğlunun, olaydan sonra AP organı Zafer gazetesinin 21 Ağustos tarihli nüshasında yayınlanan demeci, olayın politik bir ihbardan doğmuş olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Türk-İş himayesindeki bir Federasyonun Başkanı olan Özdemiroğlu bu demecinde, Türk-İşe yapılan baskım tasvip ettiğini açıkça ifade etmiş, polisin her zaman ve her yerde arama yapabileceğini ileri sürmüştür. Kaya Özdemiroğlunun Zaferde yayınlanan demeci aynen şöyledir:

"Kısa bir zaman içinde dahi olsa birçok ithamlara rağmen Hükümetin bugünkü çalışması ve tutumu şayanı takdirdir. Hiçbir baskı ve tesir altında kalmadan ve söylenenlere aldırış etmeyip, tam bir olgunluk havası içinde çalışmalarım ve gayretlerini devam ettirmiştir..."

Metal-İş Federasyonunun A.P. adayı Başkanının demecinde söz konusu ettiği gayretler, herhalde,. Türk-İşin basılması ve yetkililer hakkında kovuşturma açılmasından ibarettir. Türk-İş yetkilileri, olay yatıştıktan sonra, bu "örnek sendikacı" hakkında gerekli işlemin yapılmasına karar vermişlerdir.

Çuvalda saklanan mızrak

Olayın A.P.'den gelen politik bir ihbar neticesi olduğunu ortaya koyan bir başka delil de, Türk-İş temsilcilerinin, parti yetkilileriyle yaptıkları görüşmeler sonunda elde edilmiştir. Türk-İş temsilcileri, AP hariç, diğer partilerle görüşmelerden son derece memnun ayrılmışlardır. Yalnız, Halil Tunç ile Seyfi Demirsoyun Başbakanlıkta Süleyman Demirel ve AP'li Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangille yaptıkları görüşme bir hayli ilgi çekici olmuştur. Demirel bu toplantıda, adalete intikal eden bir mesele üzerinde konuşmanın doğru olmayacağını, herhangi bir taahhüde girmek istemediğini söylemiş, üstelik, Türk-İş yetkililerine şöyle demiştir:

"— Seçim öncesinde tansiyonu yükseltmeyin!.."

Çalışma Bakanı Çâğlayangil ise, görüşmeden sonra gazetecilere verdiği demeçte, liderinin görüşüne aykırı olarak, görüşmeyi basına iyimser bir hava içinde intikal ettirmek için gayret sarfetmiş ve şöyle demiştir:

"— Hareketi tasvip etmiyoruz. Hepimiz üzüntü duyduk. Türk-İş hepimizin saydığı, sevdiği bir kuruluştur. Durumun düzeleceğini ümit ediyoruz."

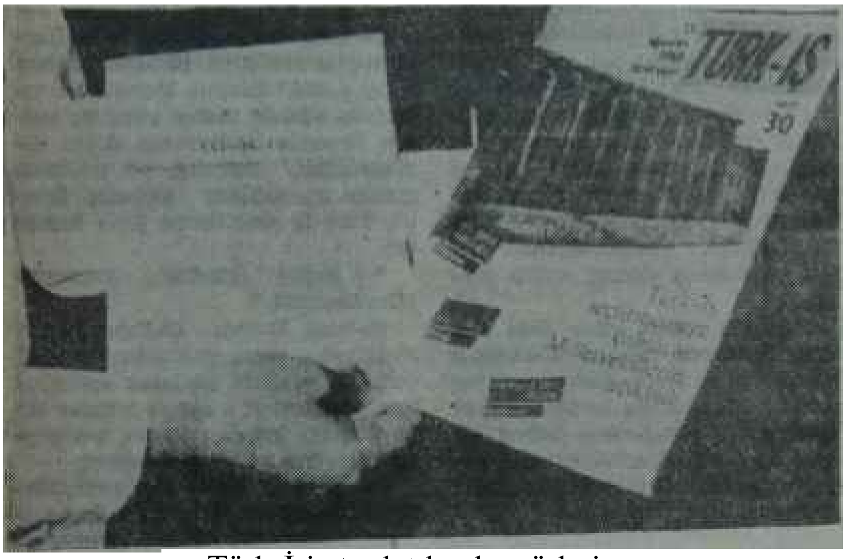
Halil Tunç
Haklı tepki

Olay bir yandan büyür ve önemli gelişmeler kaydederden, Türk-İş, haftanın başında Pazartesi günü ikinci itirazım Adalet Bakanlığına yaptı. İstanbul bağımsız milletvekili Burhan Apaydın ile Diyarbakır bağımsız milletvekili Adnan Aralın imzasını taşıyan bu yeni itiraz dilekçesinde, C.M.U.K. nun 343, maddesine istinaden, bahis konusu kararın bozulması için Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı emir verilmesi isteniyordu İtirazın yapıldığı günün akşamı, Adalet Bakanlığından gönderilen yazılı cevap, oldukça ilgi çekicidir. Cevapta Adalet Bakanlığının karan isteyen savcı, Yüksek Hakimler Kurulunun da arama kararım veren yargıç hakkında takibata geçtiği bildirilmektedir.

Bu arada Türk-İş, teşkilâtıyla devamlı irtibat kurmakta ve gelişmeler den, kendine bağlı bütün sendika ve federasyonları haberdar etmektedir. Teşkilâta gönderilen 20 Ağustos tarihli, -"Önemlidir" kaydını taşıyan bir bildiride, "her zamankinden daha fazla bir dayanışma içinde ve soğukkanlılıkla olayların gelişmesinin beklenmesi" istenmektedir. Çeşitli sendika ve kurumlar tarafından gönderilen telgrafların sayısı bir hayli kabarıktır. Telgraflarda genellikle, mücadelenin sonuna kadar destekleneceği belirtilmektedir.

Kara listenin gürültüsü

Türk-İş Genel Merkezi telgraf yağmuruna tutulurken, Konfederasyona bağlı sendika ve federasyonlar da olayı protesto eden bildiriler yayınlamaktadırlar. Bildirilerden bazısı, oy-

Türk-İşin toplatılan broşürleri
Hafıza-i beşer nisyan ile malül değildir'

nanmak istenen oyunun tehlikesini açıkça ifade etmektedir. Meselâ, Yapı-İşin bildirisinde özetle söyle denilmektedir: "Hür ve demokratik rejimlerde Türk-İş gibi toplumun en kutsal çatısına baskınlar yapılmaktadır. Bu olay, diktaya hazırlık baskınlarının hem de en büyük belirtisidir. Bu olayda açıkça, anılan rejimin kokusu sezilmektedir.

Türk-İşin bu olaydaki aksiyonu ile tam bir mutabakatta olduğumuzu, aksiyoner bir teşkilât olan Yapı-İşin Ankarada yapmak istediği mitingin Türk-İşçe de tasvip göreceğine inandığımızı, gerektiğinde bize düşen görevi tam bir titizlik ve sadakatle yerine getireceğimizi, daha gerçekçi görücümüzü miting meydanında cesaretle ifadeden en ufak bir çekingenlik duymıyacağımızı kamuoyuna duyururu»."

Haftanın başında Pazartesi günü Türk-İş Genel Merkezinde AKİS muhabiriyle görüşen Halil Tunç, olayı protesto etmek amacıyla 5 Eylülde İstanbulda büyük bir miting yapılması için teşebbüse geçildiğini, bundan sonra da mitinglerin arka arkaya devam edeceğini söyledi. İşçi aleyhine çaaştıkları tespit edilen dokuz milletvekilinin, ön seçimlerde ilk sıraları alsalar dahi. seçtirilmemesi için aday yoklamalarının yapılacağı 29 Ağustos tan sonra da mücadeleye devam edileceğini açıklayan Halil Tunç:

"— Bu olaylardan sonra işçi artık menfaatinin nerede olduğunu anlamış bulunuyor.İcra Kurulumuz devamlı olarak toplantı halindedir. Alınan kararlar devamlı olarak bölge işçi temsilciliklerine bildirilmektedir. İcra Kurulu, önümüzdeki günlerde izlenecek politikayı tesbit etmektedir" dedi.

Broşürde ne var?

Türk-İş Konfederasyonu Genel Merkezince bastırılarak bütün teşkilâta dağıtılan ve münderecatının Siyasî Partiler Kanununun 37. maddesine aykırı olduğu ileri sürülen . "Yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri" başlıklı broşür 16 sayfadan . ibarettir. Broşürün ilk sayfalarında seçtirmeme kampanyasının nedenleri üzerinde durulmakta, çirkin politikacıların seçimlerden önce nasıl vaadlerde bulunup da sonradan işçi haklarına nasıl karşı çıktıkları belirtilmektedir.

Broşürde bu isimlerin niçin kara listeye alındığı da olay ve delillerle izah edilmektedir. Meselâ Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında, Sosyal Sigortalar Kurumunun eczahane açmasını engelleyenler işçinin değil, sadece 1400 eczacının savunmasını yapmışlar ve Kurumun yılda 50 milyon lira zarara uğramasına yol açmışlardır. Bir diğer milletvekili ise Konyada et fiyatlarının alabildiğine yükselmesi üzenine ete boykot ilân eden işçilerin Ankaraya gönderdikleri temsilcilere, işçileri küçümser bir tavır takınarak, şöyle demiştir:

"— İşçilerle dargelirliler de et yemeyiversinler, efendim! Size ne? Siz böyle şeyleri ne bilirsiniz?"

AP milletvekili, et boykotu ile ilgili olarak düzenlenen mitingde işçiler kendisini de protesto edince,' bu defa da şunları söylemiştir:

"— Avrupada et pahalıdır. Dargelirliler koyun eti yemezler. Ben bunu demek istedim. Avrupada işçiler at eti, köpek eti, kedi eti, domuz eti yerler..."

Diğer milletvekilleri de Sendika Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunlarının görüşülmesi sırasında, işçilerin sendika kurmalarını önlemeli ve sendikaların güçlenmesine engel olabilmek için çalışmışlardır. Bazılar, ise, işçiye grev hakkının tanınmamasını istemişlerdir.

Olayların önemli gelişmeler kaydettiği bugünlerde, meselenin nasıl çözümleneceği kesinlikle kestirilememekle beraber, Türk-İş yöneticilerinin mücadeleyi bütün güçleriyle devam ettirmekte kararlı oldukları bilinmektedir.

Türk-İş Yöneticileri Savcılıkta
Galip sayılır bu yolda mağlüp

GENE DEV ÇEKİLİŞ

GENE 7 MİLYON

60 Apartman Dairesi - 5 adet 100.000 lira - 10 adet 50.000 lira - 50 adet 10.000 lira - 100 adet 5.000 lira - 500 adet 1.000 lira - ayrıca 15 000 adet 100 lira.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

D I Ş GEZİLER

Rusya

Salı

Altıyüz tonluk Volgograd gemisi Volgograd, Stalingrada Stalinin ölümünden sonra verilen isimdir- Neft Taşlarına yanaşırken soluğumun kesildiğini itiraf ederim. Böyle bir soluk kesilmesini ben, bundan yıllarca önce bir defa daha, Luvr Müzesinin tablolar galerisine girerken hissettim. Saat bire yaklaşıyordu. Güvertede, ılık bir güneş sırtımızı ısıtıyordu. Hazer denizinin ortasında, Bâküdan yüz kilometre uzaklıktaydık. Dört bir tarafımız ufuktu. Hiç bir kara parçası görünmüyordu. Buna rağmen önümüzde, çelikten bir belde vardı. Evleriyle, okullarıyla, lojmanlanyla, lokantaları ve sinema salonuyla ve tam 160 kilometre yoluyla bar şehir, insan emeğinin yarattığı bir şaheser biraz ilerimizde bizi bekliyordu.

Gece geç yatmış olmamıza rağmen sabahleyin saat 9.30"da volgogradın kalkacağı rıhtımdaydık. Bir akşam önce, iyi bir tesadüf, Bâkûda Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti gecesi vardı. ' Oktay bizi oraya götürdü. Nahçıvan. halkı azerî olası, fakat Ermenistan topraklan içinde kaldığı için "anavatan'a bağlanamayıp, Muhtar Cumhuriyet pâyesiyle yetinen bir bölge. Hâkim din müslümanlık.Azerice, yani bizim de anladığımız bir türkçe konuşuyorlar. Bütün bir gece sanki kendi türkülerimizi dinledik, kendi dilimizi- duyduk, çok eğlenceli bir program tertiplemişlerdi. Şarkılar, danslar, monologlar..

Yemeğimizi sonra, gene otelin lokantasında yedik. Bir orkestra, Sovyetler Birliğinde en çok sevilen ve tutulan havayı. twist'i çalıyordu. Lokantanın pistinde danseden yoktu. Başka yerlerde dünya kadar twlst yapan çift görecektik. Ruslar bu amerikan dansını ilk çıktığı şekliyle, yani ellerini, ayaklarını müthiş sallayarak yapıyorlar. Biz geçen defa Moskovada, Yuri adında bir delikanlıyla tanışmistik ve gazeteciler kafilemizin yaman dansörü Abdi İpekçi kendisine yeni twist'i, surf'ü filân göstermişti. Anladığım, Yuri fazla tesirli olmamış.

Lokantanın pistinde danseden yoktu, zira hiç bir masada bir kadın göze çarpmıyordu. Gömlekli, kollan sıvanmış, bizim ölçülerle hiç şık sayılmayacak erkekler kendi aralarında yiyorlar, içiyorlardı. Oktaya, niçin eşlerini lokantaya beraber getirmediklerini sordum. Bana, ruslar kadar geniş olamadıklarını söyledi ve eşiyle geldiği bir akşamın hikâyesini anlattı. Bir adam Oktayın karısını dansa kaldırmak istemiş. Oktay "Olmaz"' demiş. Adam sarhoşmuş. Tekrar gelmiş, Oktay tekrar "Olmaz" demiş. Adam üçüncü defa gelip musallat olduğunda Oktay yumruğunu çenesine indirmiş. Bunu söylerken Oktay, kenardaki bir pencereyi gösterdi:

"— Yumruğu yiyince geri, geri gitti, küt diye cama tosladı, cam tuz buz oldu-"

Böyle hadiseler çıkmasın diye, azerbeycanlılar akşamları karılarıyla birlikte içkili yerlere gitmemeyi tercih ediyorlar. Bir bakıma bizim Anadoluda olduğu gibi. Buna mukabil Moskovada, Leningradda, Soçide İstanbulun, hattâ Avrupa şehirlerinin havasını bulduk. Lokantalarda masalar kadınlı erkekli kalabalıklarla doluydu, hattâ yalnız gelmiş genç kızlar varda. Bunlar, birisi davet edince dansa kalkıyorlardı. Sovyetler Birliğinde aile mefhumu bölgesine göre İspanyadaki, Fransadaki veya İngiltere, yahut İsveçteki aile mefhumunu hatırlatıyor. Bunun ötesinde, bundan aşın bir mefhum yok. Rus. oldukça kıskanç da.. Aşk hayatı, en serbest olduğu çevrelerde, meselâ İskandinavyadaki serbestiliği geçmiyor.

Allahtan, Bâkû fazla sıcak olduğu için sabahları çok uyunmuyor. Rıhtımda bizi uğurlamaya, bir gün önce kendisinden deniz petrolü hakkında bilgi aldığım Bahtiyar Mehumedof gelmişti. Bahtiyar 40 yaşında Bâkû Deniz Petrolü Dairesinin başı. Teknik İlimler Doktor Adayı. Bâkûlu. Tahsilini Bâkûda yapmış. Arnavutluk, Çekoslovakya Ve Doğu Almanyada mütehassıs olarak çalışmış. Bizi geminin kaptan dairesine aldılar. Kaptan Leonid Pavloviç adında, 41 yaşında-, Arkangelskli bir deniz kurdu. "Tâ kuzeyden buraya gelip çalışmak sizin için ne değişiklik" dedim.,Güldü. Sovyetler Birliğinin her tarafında esaslı kaptanlar Arkangelskli imişler.

Biraz sonra, geminin hoparlörlerimden kalkış nağmeleri başladı. Kulağıma yabancı değiller. Baktım, aaa, Arrivederci Roma. Doğrusu ya Hazerin bir kıyısından Hazerin ortasına Arrivederci Roma şarkısıyla uğurlanacağımız hatırıma gelmezdi. Bahtiyar bize veda esti ve gemiden indi. Kalktık:

Volgograd saatte 17 mil yapıyor Yanımızda Deniz Petrolü Dairesinin Teknik Müdürü Tevfik Rızaoglu ve Filo Komutanı Tevfik Feyzullahoğlu var. Neft Sanayiinin Neft Taşlarına sefer yapan **315** gemisi mevcut. Bunlar malzeme taşıyorlar, petrol taşıyorlar, yolcu taşıyorlar. Gemilerde seyahat bedava Bâkûlular, âdeta piknik için Neft Taşlarına, gidiyorlar. **Gezi-**

Neft Taşlarında petrol işçisi

İnsanın tabiata zaferi

yorlar, görüyorlar ve akşam dönüyorlar. Fakat Hazer ekseriya fırtınalı olunmuş. Zaten Bâkû, Rüzgâr Şehri mânasına geliyor. Bâkûlular şehirlerinde 180 günün fırtınalı, 180 günün rüzgârlı geçtiğini söylüyorlar. Geriye, bir beş gün kalıyor. "Bu Salı, onlardan biri her halde" dedik. Oktay "Aman, aman, söylemeyin. Daha belli olmaz" diye telâşlandı. Sahiden de dönüşte, hafif çalkantılı bir denizde bir süre sallandık ve bu. bizim Oktayı hasta etmeğe kafi geddi.

Neft Taşları, inanılmaz bir şey. Bizi, -'tesisin başmühendisi Ferhat Hamzayef Ağaoğlu karşıladı, gezdirdi, gösterdi. Bizim Ağaoğlularla bir ilişkisi olup olmadığını sordum. Hatırlamadı. Bizimkileri bilmiyor. Bu, akıllı bir genç. 36 yaşında- 14 yıldır Neft Taşlarında çalışıyormuş, Evli, iki kızı, bir Oğlu varmış. Hur ayın 18 gününü Neft Tâşlarında geçiriyor. Bakûda dört odalı, konforlu bir eve sahipmiş. İşçiler aynı 13 günü Neft Taşlarında kalıyorlar. İki bin kişi çalışıyor.- Günde 20 bin ton petrol alıyorlar. Bunu her gün, 10 biner tonluk iki gemi Bâkûya götürüyor.

Hazerin ortasında petrol olduğunu ilk söyleyen jeolog, Alliyef Ağakurban adını taşıyor, Petrolü denizden çıkarmak, maliyet bakımından çok avantajlı. Karada tonu 7,5 rubleye malolurken denizde bu, 3 rubleye düşüyor. Deniz Petrolü Dairesi bunu, tonu 7 rubleden Azerbeycan Cumhuriyet' Petrol ve Kimya Sanayii Şirketine veriyor.

Neft Taslarına 1949'da, başlanılmış İlk petrol 1961'de alınmış. Sarfedilen meblağ 2 milyar ruble. Petrol değeri itibariyle Neft Taşları masrafını çıkarmış, inşaatta 700 kişi çalışmış. Bugün petrol veren 600 kuyu var. 200 kuyu da, henüz bitmemiş, üç çeşit kuyu mevcut: Koşfiyat kuyusu, kazma kuyusu ve istihsal kuyusu, Keşfiyat için, bir motörden denize patlayıcı madde atılıyor ve motor bekliyor. Denizin o kısmında peitrol varsa, tekesi suyun üstünde beliriyor. O zaman, kazma ameliyesi başlıyor. Köprü kıranının ağırlığı 83 ton. Kasıklar 100 vurmadan sonra 1 milimetre gitmezse, tutmuş sayılıyor. Kuyu böylece tamamlandıktan sonra en yakın kuyuyla, köprü vasıtasıyla birleştiriliyor. Düşününüz. 160 kilometrelik yolla, yahut köprüyle birleştirilmiş 600' . den fazla kuyu ve denizin ortasında yaratılmış olan bir şehir.

Bir sakin havada, bunun ifade ettiği mâna kolay anlaşılmıyor. Belki de bundan dolayı Ferhat bize, bir cipin içinde kuyular arasında dolaştıktan sonra, şehrin "Medeniyet Sarayı" dedikleri kültür salonunda bir renkli film gösterdi. Bu filmi görüpte İnsanın tabiata karsı verdiği savaş taki yaman gücünü gözyaşartıcı bir heyecan içinde takdir etmemek imkansız. Film, kuyuların dikilişini gösteriyor. Dalgalar kabarık, korkunç, azgın bir Hazer ve ona kafa tutan bir kaç yüz insan. Bu insanların rus veya azeri, komünist veya kapitalist olmalarının o tabiat manzarası içinde hiç bir önemi kalmıyor. Neft Taşları diye yükseltilmiş olan eserin, insanın tabiata zaferinin âbidesi olduğu muhakkak. Filmde bir de yangın sahnesi gösteriliyor. Hazerin ortasında,, petrolün tutuşmasıyla çıkan bir yangını söndürmenin ne olduğu mutlaka gözler önüne getirilmelidir. 2 milyar ruble elbette ki muazzam bir meblâğdır. Ama bu, sarfedilen emek, akıtılan ter ve kan, katlanılan fedakârlık, gösterilen kahramanlık yanında sadece bir hiçtir.

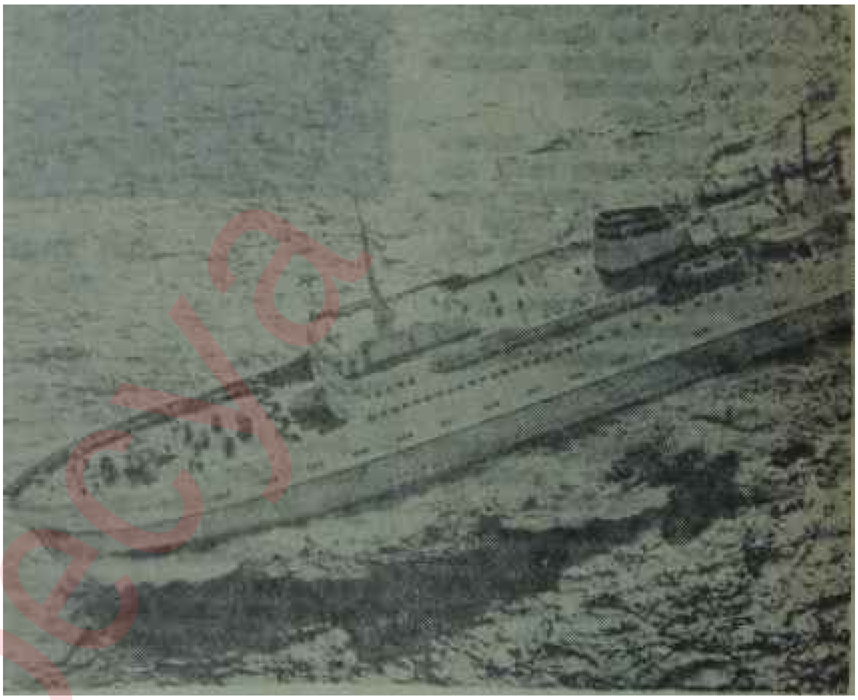
Neft Taşlarının ilk kuyusunu Mihail Kavoreçgin usta açmış. İlk kuyu günde yüz ton petrol veriyormuş. İşçilerin bayramını düşününüz, Sonra, sene 1967. Fırtınalı bir gün. Ekipler, başlarında artık bir Sovyet Emek Kahramanı olmuş aynı Mihail Kavoreçgin usta, bir kuyu dikiyorlar. Dalgalar göklere yükseliyor, Buna rağmen, durmak yok, Fakat korkunç bir dalga kuyuyu deviriyor. Kuyu sulara, gömülüyor,. Mihail Kavoreogin ustayı da beraberinde, Hazerin derinliklerine götürerek..

Neft Taşlarında, 1965e böyle gelinmiş.

Şimdi, Baku Deniz Petrolü Dairesinde 11 bin İşçi ve bin mütehassıs çalışıyor. Denizden petrol istihsali Azerbeycanda başlamış. Bugün Karar denizde, Kırım yakınlarında Novorosiskte de çalışmalar yapılıyor. Çalışmaları yapanlar Azerbeycan Petrol ve Kimya Sanayi Enstitüsünün yetiştirdiği mütehassıslar. Enstitünün halen 12 bin öğrencisi var. Bunlar muazzam rakkamlar, Enstitünün mezunları Soyyetler Birliğinin dört bir tarafına yayılıyorlar. Bahtiyara bir gün önce, 12 bin öğrencinin çok olup olmadığını sormuştum. Güldü.

"— Sadece Tümenskaya bölgesinde ne kadar mütehassısa ihtiyacımız var, biliyor musunuz?" dedi.

Sovyetler bu bölgeden yılda 70 milyon tonun üstünde petrol beklediklerine göre lüzumlu mütehassıs adedini tahmin etmek zor değil, Moskovada Sabit Orucefin bana söylediğine

Hazerde sefer yapan gemilerden biri
Üzerinde seyahat bedava

göre Sovyetler Birliğinde 1964 yılında, 350 milyon metre küp, petrol yatağına su verilmiş. Bu sisteme, Amerikada olduğu gibi Rusyada da "flulding" diyorlar.

Neft Taşlarında bir kaç saat kaldık. Umumiyetle gemi daha az duruyormuş. Bizi bekledi. Ferhatı hararetle, candan tebrik ettik. Hislerim, bir sanat eseri duyulduktan sonra insanların, içine dolan hislerdi. Teknik şaheserler, inanılsın ki bediî zevk veriyor. Belki de bu, mükemmelliğin neticesidir. Sebebi ne olursa olsun, Neft Taşlarından derin bir heyecan içinde ayrıldım. Daha sonra Kremlinde, Sovyetler Birliğinin Başbakanı Kesiğin bana. Sovyetler Birliğinde beni en çok nenin tesir altında bıraktığını sorduğunda kendisine tereddütsüz, şu cevabı, verecektim:

"— Neft Taşları!"

Bakü rıhtımında bizi Bahtiyar bekliyordu. İntiibalarımızı sordu. Anlattım. Memnunluğu, parlayan gözlerinden okunuyordu. Gece, yemeği beraber, tabii otelin lokantasında yedik. Bahtiyarla Azerbeycan Meclisinde milletvekili olduğunu o zaman öğrendim. Hep yorgunduk ama, gene geç vakitlere kadar konuşmaktan geri kalmadık

Çarşamba

Sabahleyin, gene erken, lokantadaki kahvaltı masasının başındaydık. Rusların niçin şişman olduklarını anlamak hiç zor değil. Her rus, tabii imkânlarına göre, çok yemek yiyor. Sabah, öğle, akşam, hatta ikindi. Hiç biri' için "ötekinden fazla yedim, bunda, idare edeyim" demiyor. Biz mutad üzere havyarla başladık. "Sır*' dedikleri ve Hollanda peynirini andıran rus peyniri. Salam. Füme balık. Tereyağ. Azerbaycan çöreği. Çay. Bir dolu şey..

Oktay bizi önce, Azerbeycan Basın Komitesinin Başkanına.götürdü. Şimdiye kadar hastaymış, bizi görememiş. İsrafil Nezerof Sadr adında yaşlıca, zayıf ve nahif bîr adam. Kargısında, bir ara hayretten küçük dili-- yutacak gibi olduğumu itiraf ederim. Ben türk edebiyatını Sadrdan iyi bilmem. Hele onun gibi Yahya Kemâlden, Fikret'ten ezbere şiir hiç okuyamam. Sadr bunların hepsini yaptı. Reşat Nuriyi çok severmiş.

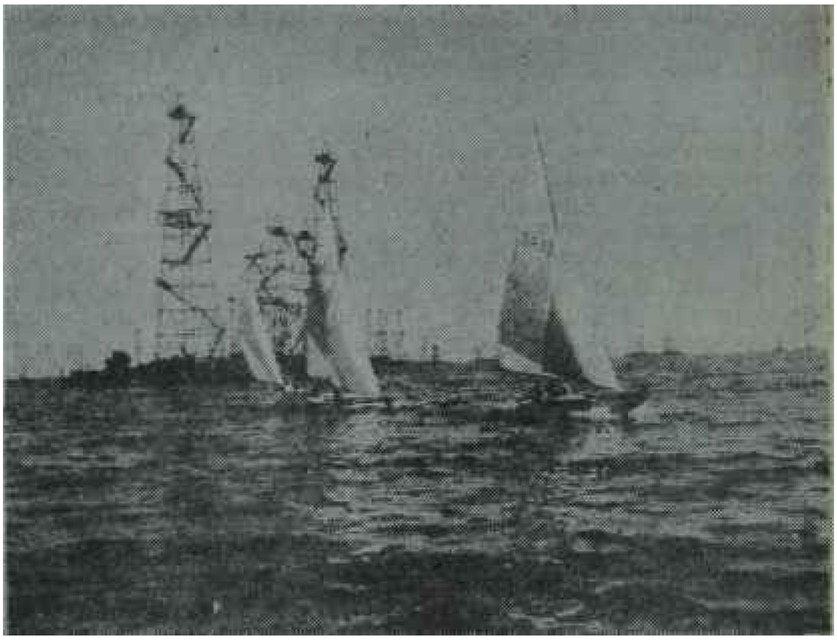
"— Dudaktan Kalbe'yi hatırlar mısınz?" dedi.

Bir şey soracağından korka korka:

"—Evet, ama, okuyalı çok oldu" dedim.

O, kendi âlemi içindeydi. • Devam etti:

"— Oradaki, o üzüm tariflerini hatırlar mısınız? Her bir üzüm cinsinin hususiyetlerini en güzel şekilde dile getiren o tarifleri.."

Neft Taşlarında yelken yarışı
Deniz ortasında bir şehir

İsrail Nezerof Sadr tahsilini Bâkûda türk öğretmenlerle yapmış. Türk edebiyatına merak sarmış. Bir çok azerî gibi, kökü itibariyle Türkiyeye. her halde Rusyaya olduğundan daha bağlı, Bunlar, manevî bağlar. Sadr da, sanırım. Azerbeycan Komünist Partisinin bir üyesi.

Belki bu manevî bağlardan dolayıdır ki ruslar, azerilerin lâtin harfli alfabelerini değiştirmişler ve yerine kendi alfabelerini koymuşlar. Sovyetler Birliğinde milletlerin özelliklerine dikkat edildiği bir gerçek. Ama bu özelliklerin ayırıcılık hududuna gelmemelerine itina gösterildiği, hattâ buna kesinlikle- karşı koyulduğu başka bir. gerçek. Biz arap harflerini kullanırken azerî alfabesi oymuş. Bizim lâtin harflerine geçmemizden sonra azerî alfabesi lâtin olmuş. Eğer bu devam etseydi türkçe kelimeleri mükemmelen okuyacaktık da ve kendimizi tam Türkiyede sanacaktık. Ruslar o kadarını bırakmamışlar. Rus alfabesi Sovyetler Birliğinde ana alfabedir demişler, rus alfabesini bilmek azeriler için daha kolaydır demişler, bir memleket için alfabede teklik doğrudur demişler ve kendi Kiril alfabelerini getirip lâtin alfabesinin yerine koymuşlar. Söyledikleri sebeplerin hepsi bir ucundan elbette doğrudur. Ama asıl sebep tabii ki bu değildir. Asıl sebep azerîlere Türkiyede değil, Sovyetler Birliğinde yaşadıklarını daima hatırlatmaktır.

Azerilerin milliyetçilik damarları son derece kuvvetli. En koyu komünistlerinde bile.. Oktay bize hep, Bâküda çıkan petrolün Sovyetler Birliğinde çıkan bütün öteki petrollerden çok daha iyi olduğunu söyledi. Bâkûda yüz-kişinin ağızından yüz defa Azerbeycan havasının her havadan. Hazer denizinin her denizden, .Hazer balığının her balıktan, Azerbeycan peynirinin her peynirden, Azerbeycan ekmeğinin her ekmekten, nihayet Azerbeycan insanının her insandan mükemmel bulunduğunu işittik. O kadar ki en sonda Leonid ve ben, Oktay bir şeyi methetti mi gülerek kendisine:

"— Tabii! Azerbeycanın da, ondan, değil mi?" diye takılıyorduk ve o daima büyük bir ciddiyetle:

"— Şüphesiz!" diyordu.

Bizi hava alanına Oktay götürdü Mükemmel İlyuşin, Bâkûdan kalktı Kafkasyayı bir kaç saatte aldı ve bizi Adlere.bıraktı. Adler, Sovyetlerin-pek iftihar ettikleri meşhur Soçinin

alanı. Küçük bir şehir. Asıl Soçi otuz kilometre kadar ilerde. Gene bir gazeteci, gene şoförlü bir siyah Zim bizi bekliyordu. Halbuki programı biraz değiştirmiştik. Aslında, sabahleyin ilk uçakla gelecektik. Buna rağmen Bâkûdan Soçiye zamanında haber verebilmişler ki bu, rus ölçüleriyle mükemmel bir başarı!

Adler ile Soçinin arasındaki fazla dönemeçli yol nefis bir tabiat parçasının içinden geçiyor. Her yer yemyeşil. Eee, Karadeniz kıyısı, Bizim, Rize ile Pazar arası öyle değil midir? Yalnız, yol daha bakımlı, etraf daha bakımlı. Yanımızdan durmaksızın, üstü açık turist otobüsleri geçiyor. Bir, beş, on, otuz.. Bir rehber, ekserisi sarışın yolculara bölgenin hususiyetlerini anlatıyor. Turistlerin çoğu Doğu Almanyadan gelme. Zaten bunların hemen hepsi, Demir Perde gerisindeki memleketlere mensup. Macarlar ve çekler de var. Rusyanın turisti henüz büyük ölçüde o kısımdan. Doğrusu istenilirse, memleketlin ilgi çekici umumi özelliklerinin dışında, klâsik turisti cezbedecek bir şey Sovyetler Birliğinde yok. Sovyetlerin can sıkıcı, kasvetli ,tadsız, bozuk malzemeli hayatlarını insanın parasıyla, tatil geçiriyorum diye paylaşmasının hiç bir mânası mevcut değil. Her halde Sovyetler, eğer batılı turist istiyorlarsa hiç olmazsa onların akşamları saat onbir buçukta lokantalardan kapı dışarı edilmelerine mâni olmalıdırlar.

Otelimizin de adı Soçi. Soçinin en iyi otellerinden biri. Banyolu bir odamız var. Bâkûdaki, bizim, taşra otellerinin havası yok. Çok daha modern, avrupai. Binanın ucuza çıktığı belli. Ama, ihtiyaçları karşılayacak bir tarzda inşa edilmiş. Buna mukabil bütün rus otellerinin özellikleri onda var: Bozuk sifonlar, gevşemiş musluklar, ters akan duşlar ve zımpara kâğıdına benzeyen tuvalet kâğıtlarıyla fena kokan sabunlar- Tuvaletin kapağı da kırıktı.

Karşılayıcılarımızla program yaptık. Soçide birkaç gün kalacağız. Sovyetler Soçiyle pek iftihar ediyorlar. Ben, fazla bir şey bulmadığımızı itiraf ederim. Soçinin dünyanın bir çok tarafında "kardeş şehri" varmışı. Türkiyede de bir kardeş şehir iştediklerinii'söylediler. Yalovayı salık verdim.

Vakit akşamüstüye yaklaştığı için denize girelim, sonra şehirde bir gezinti yapalım dedik. Bir muhtelit Demir (Perde gerisi memleketleri sirki Soçideymiş. Görmek isteyip istemediğimizi sordular. "Olur" dedik. Yemeğimizi sirkten sonra, otelde yiyecektik.-

Leonid lokantadan havyarlı, jambonlu sandviçler yaptırdı. Mayolarımızı aldık ve deniz kenarına gittik. Fakat şoför şaşırdı. Bizi en iyi yer diye, bir uydurma, çakıllı sahile götürdü Gerçi Soçinin plajları, Nis sahili gibi, kumsal değil de hep çakıllı. Ama bizim gittiğimiz kısım, denize girilecek gibi değildi. Karadenize bakarak sandviçlerimizi yedik ve aptal şoföre kendi aramızda söylendik. Otele döndük, otelin rehberi olan bir genç kadını yanımıza aldık ve dolaşmaya çıktık. Svetlana -rehberin adı- yirmibeş yaşlarında, topluca fakat güzel yüzlü: tir kadın. Fransızca ve ingilizce konuşuyor. Bize Soçinin içini gösterdi : Dinlenme evleri, Stalin devrinin yadigârı stasyon binası, tiyatro, asıl plajlar.

Soçi deyince, tabii hatırıma Hrutçof geldi. Hrutçofun Soçide dinlendiğini kaç defa okumuştum. Svetlanaya .bir ara "Hrutçofun dinlendiği yer neresidir?" diye sordum. Genç kadın bir ara durakladı. Kızardı ve bozardı. "Canım, ne olacak?'.» dedi. Israr ettim. "Burada dinlenmezdi, Gagra ve Pitsundada kalırdı" dedi, dikkati çekecek bir şekilde lafı değiştirdi. Bu arada "Turistler de hep bunu sorarlar" demekten kendini alamadı.

Ben o akşam, yalnız kaldığımızda, Leonide bunun ne tuhaf bir şey olduğunu belirttim. Hrutçof artık iktidarda değildi. Tamam. Ama ona alt

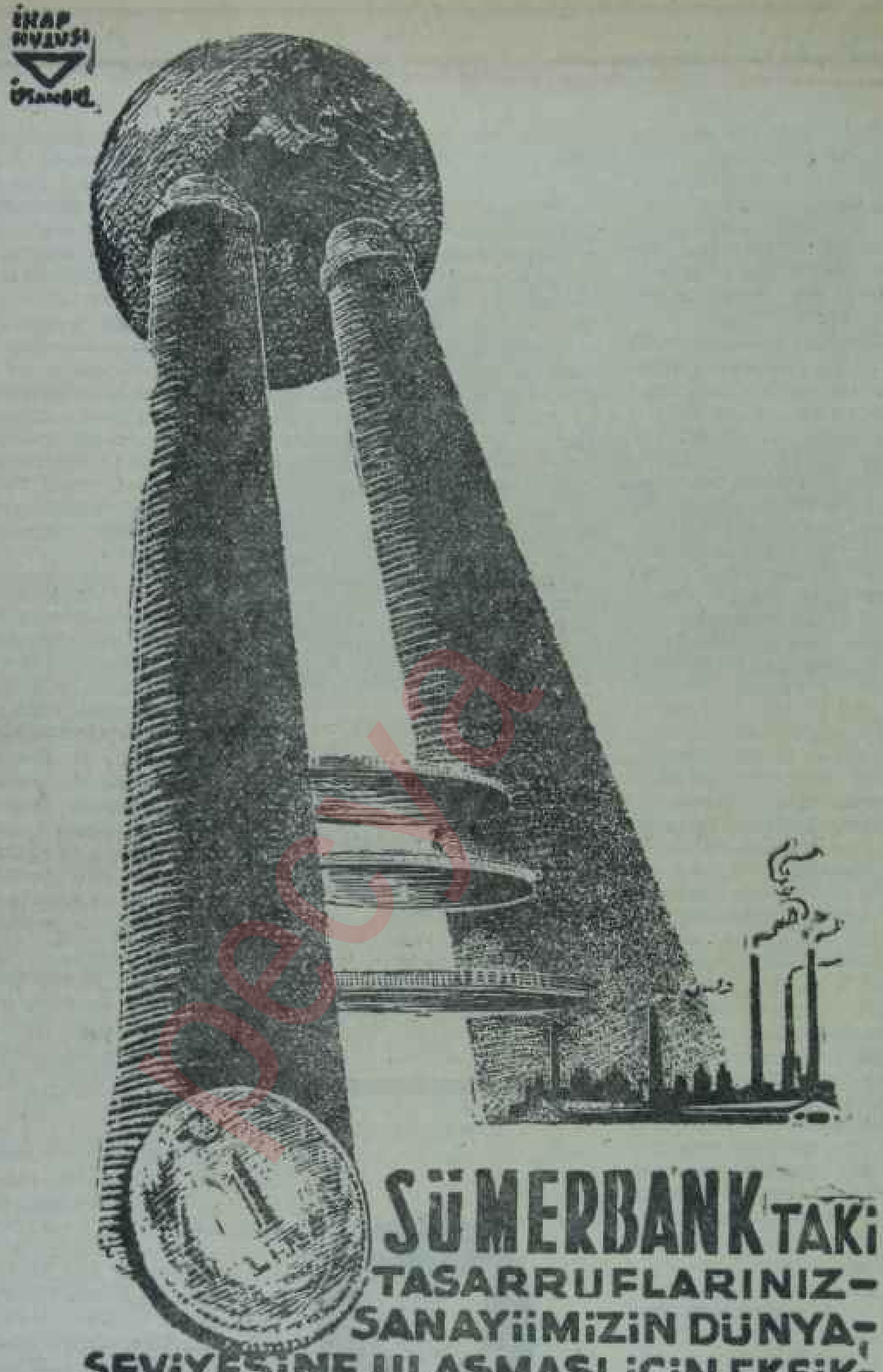
bir soruyu cevaplandırmaktan bir rus çekiniyordu. Neden? Belki de korkuyordu. Her halde, konu hoşuna gitmiyordu. Leonid bunun böyle olmadığını iddia etmek istedi. Güldüm. Ertesi gün bir hadise olacaktı ve ben daha çok gülecektim. Svetlanayla tekrar konuştuğumuzda Leonid, sanki lâf arasındaymış gibi benden, Hrutçofu yeniden sormamı istiyecekti. O zaman bir kahkaha atacaktım ve "Tabii, şimdi ne söylemesi gerektiğini kadına bildirdin, o da bunu tekrarlayacak, bu suretle sen aklınca rusların Hrutçoftan bahsetmekten kaçınmadıklarını göstereceksin O, dündü Bizde böyle hallerde, geçti Borun pazarı, sür eşeği Niğdeye derler" diyecektim. Leonid kızaracaktı.

Sirki sevdim. Bulgarlar, macarlar, çekler ve rumenler vardı. Tabii, bir de ruslar. Ortaya bayraklarıyla çıkıyorlardı. Sirkin adı Dosttuk Sirki idi. Trapezciler, at ve köpek terbiyecileri, vahşi hayvanlar. Sirkler bana; insanların ve hayvanların benliklerini kaybettikleri bir yer olarak gelir. Orada insanlara da, hayvanlara da ne istenilirse o yaptırılır. Sıkı bir rejim, disiplin, çok zaman kırbaç altında devamlı çalışma ve aferin yerine geçen bir kesme şeker insanlara da, hayvanlara da ilk nazarda inanılmaz, gelen bir mehareti verebiliyor.

Otelin lokantasına yürüyerek döndük. Güzel, ılık bir Karadeniz akşamıydı. Her taraf mis gibi kokuyordu Nefis bir mehtap etrafı aydınlatıyordu. Turistler hâlâ sokakları dolduruyorlardı ve ağaçların altında öpüşenler, koklaşanlar vardı.

Lokantada bizi bir sürpriz bekliyordu. Votkamızı içiyor, yemeğimizi yiyorduk ki orkestranın şarkıcısı söylemeye başladı: "Papatya gibisin tatlı ve ince.-" Bizim meşhur tangoyu türkçe söylüyordu. Hoşumuza giderek, biraz da şaşırarak dinledik, hararetle alkışladık. Sonra orkestranın aynı zamanda şefi de olan Şarkıcı masamıza geldi. Mükemmel türkçe konuşuyordu. Adı Vahanmış. Annesi, babası Trabzondan göç etmişler. Evde hep türkçe konuştukları için o da öğrenmiş. Türkiyeyle daima ilgili kalmış. Radyodan bizim şarkılarımızı dinlenmiş. Onların 'bazılarım aranje etmiş. Bunları Soçide çok tutuyorlarmış.

Vahan, Soçide. daha da göreceğimi» Türkiye ermenilerinin ilki oldu.

(Basın: 9513 — 488)

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yemen

Kahireden sevgilerle

Şu satırların yazıldığı sırada, Mısır devlet başkanı Nasır, Yemen çıkmazına bir çözüm yolu bulabilmek ümidiyle, caddededir. Nasır gibi gururunu herşeyin üzerinde tutan bir devlet adamının arap dünyasında kendisine en büyük rakip olarak gördüğü Kral Faysalın ayağına kadar gitmesi için, çok sıkışık ve çaresiz bir durumda olması gerekir. İşin doğrusunu-söylemek gerekirse, öyledir de..

Başkan Nasırın, Yemen iç savaşı patlak, verince cumhuriyetçilere sağladığı destek şimdiye kadar hiçbir işe yaramış değildir. Buna karşılık Kral Faysal,'Yemen anlaşmazlığının anahtarım elinde tutan adamdır. Eğer Faysalın imamcılâra yaptığı para ve silah yardımı olmasaydı, cumhuriyetçiler Ymende duruma çoktan hakim olurlardı. Oysa, Nasırın cumhuriyetçilere yaptığı yardım hem Suudi Arabistanı daha çok imamcılara bağlamış, hem'de Yemen cumhuriyetçilerini-ikiye bölmüştür.

Bugün Yemendeki aklı başındaki cumhuriyetçilerin çoğu, kendi kendilerine, Yemen ihtilalinin ülkeyi Mısır egemenliği altına koymak için mi yapıldığını sormaktadırlar. Gerçekten, Nasırın zorla işbaşında tutmaya çalıştığı birkaç liderin peşinde gidenlerin dışında, Yemen cumhuriyetçilerinin, büyük bir kısmı, ülkelerindeki Mısır kuvvetlerini, kendilerini Kahirenin vesayeti altına sokan bir araç olarak görmektedirler. Cumhuriyetin kurulmasından buyana Yemen halkının desteğini kazanan tek' başbakan olan Muhammed Numara hükümetimin Mareşal Salla! tarafından ve bu kuvvetlerin varlığı sayesinde devrildiğini unutamamaktadırlar. Bilindiği gibi, Muhammed Numan Yemen durumunun bir çıkmaza girdiğini gören Başkan Nasır tarafından işbaşına getirilmiş, fakat sonra hükümetine bazı Nasır aleyhtarlarıyla Baas partisi taraftarlarını aldığı için, geçtiğimiz Haziran ayı içinde istifa etmek zorunda bırakılmıştı.

Görüşmelerden ne çıkacak?

A rap liderleri arasında yapılan her görüşme sanki bir Pandora kutusudur, içinden ne çıkacağı belli olmaz. Fakat Nasır, uzadıkça Mısır içindeki ve dışındaki itibarım kaybetmeye başladığı için, her ne pahasına olursa olsun Yemen çıkmazından kurtulmak istemektedir. İmam al-Bedrin veya onun ailesinden birinin yeniden Yemenin başına geçmesi istenmemek şartıyla, Kral Faysalla bir anlaşmaya varmaya, hattâ Yemendeki askerleri geri çekmeye bile razı olacağı söylenmektedir.

Buna karşılık Kral Faysal, Nasır: gibi güç durumda değildir. Yemen anlaşmazlığı uzun sürede imamcıların yenilgisiyle sonuçlansa bile, mutlaka cumhuriyetçilerin de yavaş yavaş Mısır aleyhine dönmeleri karşısında, Nasırın Yemenden geri çekilmesine de ulaşacaktır. Başka bâr deyişle, zaman, Faysal için çalışmaktadır. Bu bakımdan, eğer Faysal Nasır ile anlaşmakta kendi hesapları bakımından bir fayda görmüyor ve Mısır devlet başkanının arap ülkelerindeki ve dünyadaki itibarını biraz daha kırmak istiyorsa, Cidde görüşmelerinde fazla anlaşma taraflısı görülmeyecektir.

Tüli'den haberler

Eski defterler

Hatırlanacağı üzere, eski yıllarda Park Otelin politik bir havası vardı. Başkentin Balkanlar kadrosu sık sık buraya taşınır, otelin salonları, koridorları, terasları türlü kulislere sahne olurdu. Kabine toplantıları bile burada yapılırdı. 27 Mayıs devriminden sonra bu hava kayboldu, fakat kulisler hâlâ devam ediyor. Akşam saatlerinde otelin terasında oturup denize karşı viskisini, martinisini yudumlayanlar arasında eski âşinalarda var. Sakallı ve sakalsız, genç ve İhtiyar, kadın ve erkek turistler, otelin aşağısında oynayan ayıları seyredip haparlörden yükselen ezan sesini dinlerken, bu eski âşinâlar da eski defterleri karıştırıyorlar. Sayfalar çevrilirken, Sabahat Koniğin sesi biraz sinirli çıkıyor! Yanındakilere söylediklerini tesadüfen dinleyenler, hayallerinde bir devri canlandırıyor, bazı gerçekleri çok iyi görüyorlar. Tabiî, şaşkınlıktan ağızları açık kalanlar da yok değil. Bu konuşmaları eski devrin türedi zenginleri duysalar, ne yaparlardı acaba? Herhalde, en azından küçük dillerini yutarlardı.

Geçmiş zaman olur ki..

Büyükadada Anadolu Klübünde verilen baloda eski güzellik kraliçelerini görenler, "Cami yıkılsa da mihrabı durur" sözünün doğruluğuna inandılar. Balonun en parlak köşesi, İki eski kraliçenin - Günseli Tunca ile Ayten Sâbis - oturduğu masa idi. İstanbulun yeni keşfettiği güzellerden Suzan Pısak da aynı masada oturuyordu. Bu güzeller masasını seyredenler,, daha eski kraliçeleri de hatırladılar. İlk akla gelen isim, tabii Keriman Halis oldu. Sonra da Naşide Saffet.., Onlar şimdi torunlarını sevmekle meşguller, kraliçelikleri geride kaldı. Yalnız cami değil, mihrap da yıkılmış durumda. Gelengül Erman için de aynı şey söylenebilir. Bu eski kraliçeyi Kumburgazdaki yazlık evimde denize girerken görenler, vaktiyle güzellik tahtına nasıl oturabildiğine hayret ediyorlar. Bu, biraz hazin ama gerçek. Yılların insafı yok. Yalnız kraliçeler değil, sosyete edebiyatının yıldızları da yavaş yavaş sönüyorlar. Artık hiç kimse, Feyhan Yümerlerden, Mehire Çizmecilerdea bahsetmiyor. Suzan Sözeni sokakta görüp de tanıyamayanlar var. Geçende Köprünün Adalar iskelesinde görenler, bakıp bakıp da ne dediler, biliyor musunuz?

"— Gazetedeki resimlerine hiç benzemiyor!."

Oysa bir zamanlar resimlerinden güzeldi..

Tevfik Dölen
Dans Kralı

Sosyete ve hava raporları

Geçirdiğimiz hafta İstanbul sosyetesinden bir çok kişi, hava raporlarını çok yakından izledi. Havalar birden bozunca, bahçede hazırlanan partiler suya düşecek diye korkanlar arasında Necdet ve Zübeyde Aktay, Ayla ve Emir Dilber, Figen Mirel, bir de Berna ve Feyyaz Sokar var... Ayla ve Emir Dilber, partilerini Adada verdiler, Zübeyde Aktay ise Caddebostandaki köşkünün bahçesinde... Şık misafirlerin üzerinden hafif bir bulut geçti ama, neyse ki partinin süksesi kaybolmadı.

Feyyaz ve Berna Takarın Çiftehavuzlardaki yazlık evlerinde verdikleri parti çok güzeldi. Buna, yılın en güzel bahçe partisi denilse yeridir. Süslenmiş parti nefisti. Evsahiplerinin duası kabul olmuş, hava iyice açmıştı. Deniz kıyısında kurulan balıkçı meyhanesinde ve bir sandal içine kurulan barda toplananlar içinde kimler yoktu ki!. Vasfi Rızalar, Bal Mahmutlar, Emrullah Ve Handan Aksular, Sadıkoğlu kardeşler, sonra İstanbul sosyetesinin en genç, en güzel kadınları..- Pistte, Tefonun kurduğu teyple dansedenlerin yanında, meyhanede opera aryaları söyleyen tenor Doğan Onat...

Bir köşede toplanıp seçim totosu yapan gazeteciler...

İstanbulun meşhur Tefosu, Tevfik Dölen, Ayşe Dümer ve Bilge Emeç ile dansederek gecenin en güzel atraksiyonunu yaptı. Sosyetenin dans rekorunu erkekler arasında Tevfik Dölenin kırdığından hiç kimsenin şüphesi yok. Dansetmek Tefonun biraz da mesleği sayılıyor, fakat gençkızlar ve kadınlar arasında bir seçim yapmak hakikaten güç... Yeni dansları hepsi iyi yapıyor maşallah! İlle birini seçmek gerekirse, en çok oy toplayan Ayşe Dümer olur, diyorlar. Şükran Dümerin kızı, sahiden de, yeni dansları çok güzel yapıyor. Kendisini seyredenler -tabiî orta yaşlılar-, "Anasına bak, kızını al!'» diyorlar. Malûm, Şükran Dümer de dansta rekor kıran kadınlardan biridir.

Yalnız kalpler

Geçen kış bazı işadamlarının kalbini heyecanla çarptıran. Necini Rıza-

nın kadife sesini titreten genç ve zengin dul Süeda Albayrak, yaz tatilini Çeşmede geçiriyor, eski Bakamlardan Osman Kapanı ile de çok dolaşıyor. Onları her yrde beraber, biraz da romantik pozlarda görenler, "yalnız kalpler'in buluştuğunu söylüyorlar. Süeda Albayrak bu yaz, Çeşmedeki pantalon modasına bile uydu, İstanbula dönmeğe de pek niyeti yok. Ankaraya gelip opera galalarına gidecekmiş, opera sanatçılarıyla Çeşme plajlarında başlayan arkadaşlığı kış aylarında da devam ettirecekmiş. Yalnızlığım Osman Kapaninin arkadaşlığıyla unutuyor ama, operacılara da büyük sempatisi var!.

Cenevrede balayı

Dışişleri Bakanlığı Siyasî Plânlama Dairesi Umum Müdür Yardımcısı Oktay Cankardeş bekârlığa veda etti, Nedret Künçer ile evlendi. Yeni evliler balaylarını Cenevrede geçirecekler. Oktay Cankardeş Cenevre Konsolosluğuna gidiyor. Siyasî Plânlamadan sonra konsolosluk biraz pasif bir görev ama, balayı için hiç de fena değil.

Garip bir tesadüf, Dışişlerinin ikinci Oktayı Oktay Aksoy da Cenevreye gidiyor. Benkü Aksoy bu tâyine sevindi mi acaba? Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki görevinden ayrılmak genç kadını üzmüş olabilir. Zira çalışan kadınlar, evde oturmayı, hele bir diplomat eşi olarak kokteylcilik oynamayı göze alamıyorlar. Genel Sekreter Halûk Bayülkenin eşi Valiye Bayülken bile protokol görevlerini ikinci plâna alıp çalışmaya devam ediyor.

Babalar *ve* oğullar

Çankırının yakışıklı senatörü Hazım Dağılı, Millî Savunma Bakanlığı koltuğuna oturmasaydı, nikâh koltuğuna oturacaktı. Dağlı, bir avukat hanımla evlenmek için bütün hazırlıkları tamamladı, evini değiştirdi. Fakat aksilik bu ya, müstakbel Bayan Dağlı bir kaza geçirerek ayağım sakatladı. O iyileşip nikâh memurunun karşısına oturuncaya kadar Hazım Dağlı Batan oldu, evlenme işleri de gecikti. Şimdiki halde, Milli Savunma Bakanının oğlu babasını geçeceğe benzer Yağız Dağlı, İstantouldaki bazı partilerde bir gençkızla çok romantik pozlarda görünüyor. Ankarada başlayan bu arkadaşlık hayırlı bir sonuca varırsa, Yağız Dağlı nikâh masasına babasından önce oturacak, Dr. Ali Şükrü Şavlının yalısı da güzel bir düğüne sahne olacak.

Bir Mektup

Derginizin 31 Temmuz 1965 tarihli sayısında "Tüli'den haberler" sütununda şahsım hakkında bir yazı çıktığını Rizede yapılan seminerden dönerek dostlarımdan haber aldım. Bu yazı çeşitli yönlerden gerçeklere aykırı olduğu gibi beni tanımayanlar üzerinde fikrî ve mesleki karakterim hattında şüphe uyandıracak bir nitelik taşımaktadır. Bu sebeple sizden bir meslekdaş, bir aziz dost olarak yanlışların düzeltilmesini temin üzere delâletinizi önemle rica ederim.

1 — Bahis konusu olan yazıda iki cami arasında binamaz kaldığım iddiası ile milletvekili olmak için gösterdiğim çabaların bir sonuça ulaşmamasından son derece sinirli olduğum beyan edilmektedir. Oysa ki ben milletvekilliği için bir çabada bulunmak şöyle dursun, beni adaylık için teşvik lütfunda bulunan CHP'nin çeşitli sorumlu kademelerinden gelen tekliflere karşı kesin olarak özür diledim, şimdiki halde ilmi meslekten ayrılma niyetinde olmadığımı ve herşeyden daha çok bu alanda daha iyi yetişme ve ilerleme kararında olduğumu beyan ettim. Bu beyanımın isabet derecesi CHP.'nin yetkili makamlarından ve özellikle kadın kollan merkez yönetim kurulu üyelerinden kolaylıkla tahkik edilebilir.

2 — Ayrıca bahsi geçen yazıda Alaylı bir dille benim «toplumculuk yolunda hayli geliştiğim, neredeyse eski toplumculara ders verecek duruma geldiğim" belirtilmekte, bu arada dost çevrelerinde konuştuklarımı duyanların kulaklarına bile inanamadıkları ileri sürülmektedir.

Yazarın dost çevresindeki konuşmalarımın uyandırdığı hayreti hangi metod ve vasıtalarla tesbit ettiğini bilmiyorum. Yalnız şurasını kesin olarak belirtmek isterim ki, gerek dost çevrelerinde, gerekse açık oturumlarda, basında ve yayınlarımda savunduğum sosyal ve siyasi görüşlerde herhangi bir değişiklik! olmadığını insaf sahipleri bilir ve takdir ederler.

Toplumsal alanda savunduğum düşüncelerin temel esprit'si eskiden beri Atatürk ilkeleri ile anayasa düzeninin sağladığı temel hürriyetler, sosyal ve ekonomik hak Ve ödevlere dayanan sosyal hukuk devleti fikrinden kaynak ve 'kuvvet almaktadır. Okuttuğum ders konusu içersine ideolojiler ve siyası fikirler de girdiği cihetle, her vesile ile nazizm, faşizm ve komünizm gibi aşırı akımların sosyal yapımız için yaratacağı tehlikelere işaret etmekte olduğuma, beni dinleyenlerin ve okuyanların şahadet edeceklerine emin olabilirsiniz.

Doç. Dr. Nermin ABADAN

Hadi, hayırlısı!

Sosyete edebiyatında adı çok duyulan genç kadınlardan Figen Mirelin Paristen, koltuğunda bir diploma ile döndüğünü söylemişlerdi Genç kadın, Ali Pastaerden ayrıldıktan sonra yüksek okul bitirmeyi aklına koymuş, gazetecilik fakültesine devam etmiş, ikidebir Avrupaya gidip Paris modasını, St. Tropez havasını Türkiyeye getirirken bir diploma almayı da ihmal etmemiş. Fakat bu diplomayı kullanmaya vakit bulamıyacak. Zira Bezmen ailesinden Halil Bezmen ile aniden nişanlandı, yakında da evleniyorlar. Geçirdiğimiz hafta yeni nişanlılar da bir parti verdiler, yakın arkadaşlarıyla bu nişan olayını kutladılar. Figen Mirel her zaman egzantrik elbiseleriyle dikkati çeker. Bu partide de pijamalı bir etek giymişti. Bu etekle rahat dansediliyor mu acaba? Kısa etekliler dansta daha başarılıydı da...

Alışkanlık

Eski devir Bakanlarından Emin Kalafat, Florya Deniz Klübüne oturup politika yapmakla yetinmedi. Geçen gün memleketi Çanakkaleye gitmiş, orada da politika yapmaktan geri kalmamış. Çanakkale, Kalafatın eski seçim bölgesidir. Bu bakımdan, politik konuşmaları ağız alışkanlığından olsa gerek. Fakat bundan hoşlanmayanlar da var. Anayasa babayasa bir yana, Çanakkaleden yeniden adaylığını koyan eski Basın ve Yayın Genel Müdürü Muammer Baykamın seçilme şansı yine suya düşeceğe benzer... Doğrusu istenirse, önümüzdeki seçimler çok enteresan olacak ve asıl mücadele partiler arasında değil, eski Demokratlarla AP'liler arasında geçecek. Bunun belirtileri partilerde» balolarda bile görülüyor. Eski bir Bakanın eşiyle yeni bir AP'li arasındaki konuşmaları öteki partililer, dudaklarında hafif bir tebessümle dinliyorlar.

SOSYAL HAYAT

Kamplar

Kutludüğün köyünde

Uzun boylu, esmer genç, kazmayı bir kaç kere, var gücüyle toprağa vurduktan sonra durdu, kana kana su içti. Toprağı kürekle kaldıran incecik gençkız da bir soluk durdu, güneş şapkasını başına geçirdi. Böylece, takviye aldıktan sonra her ikisi de, daha büyük bir heyecanla, yeni baştan işlerine koyuldular. Bir süre sonra genckız, yabancı olduğunu belli eden bir telâffuzla:

"— Ekmek!" diye seslendi.

Kazma ve küreklerini fırlatarak, elele, yemeğe koştular.

Perde indi, alkış başladı.

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde Ankarada, Kayağa 10 kilometre uzaklıktaki Kutludüğün köyünde geçti. Gençkızın ismi Gudran Gohsteln idi. Almanyadan, Kutludüğün köyündeki çalışma kampına gelmişti. Kendisi psikoloji öğrencisiydi, bir aydır türk Ve yabancı öğrencilerle beraber, Türkiye Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneği tarafından Kutludüğün köyünde açılan kampta, Derneğin hazırladığı projenin uygulanmasında çalışıyordu. Kampçılar o gün, kamp lideri Erkin Besinin düzenlediği toplantıda, bu bir aylık çalışmalarını, kısa bir perde oyunu ile misafirlere temsil ediyorlardı. Misafirler, kampa büyük - küçük yardımı olan kimselerdi. 28. Tümen Komutanı, basın mensupları, eğitimciler, doktorlar önce bu bir aylık çalışmanın sonucunu izlemişler, gençlerin uyguladıkları okul helası projesini ve bununla ilgili fosseptik çukurunu yerinde görmüşlerdi.

Elele, başbaşa

Gençler ikinci proje olarak, yıllarca önce halk odası diye yapılan. köylünün toplu şekilde eğitilmesine yardımcı olan, sonra da, halkevleri kapatılınca depo şeklinde kullanılan ve çatısı yıkılan binanın onarımını yapmışlar ve burasını, bir eğitim merkezi olarak, kullanılabilir hale getirmişlerdi. Ayrıca boş zamanlarda, şehirden gelen malzemeyi beklerken, çeşmenin önünü çimento ile kapayarak, bataklığı kurutmuşlardı. Bu işleri köylülerle beraber yapmış, onları, toplum kalkınması için, hep beraber çalışmayı yöneltmişlerdi. Kampçıların arasında üç israilli, bir irlandalı, yedi amerikalı, bir ingiliz vardı. Anadoludan gelen birçok gençler kampa katılmışlar kız-erkek, türk - yabancı, yanyana toplum kalkınması çalışmasına koyulmuşlardı. Köylüler kampçılarla beraber, misafirleri gezdiriyorlar, köy kadınları ise her köyde olduğu-gibi, uzaklardan, damların tepesinden veya kapı eşiklerinden olayı izlemeye çalışıyorlardı.

Güneş batmak üzereydi. Yemyeşil bağlık - bahçelik bir vadinin tepesinde ve kayalık, çorak bir dağın eteğinde kurulmuş olan Kııtludüğün köyünün kadınları birer birer, çeşmeye, evin suyunu taşımağa geliyorlardı. Üç çocuğuyla beraber yürüyen Halime Telli bir soluk durdu, testisini çeşmeye uzatmadan önce:

"— Allah razı olsun şu gençlerden. Yıllardır, su alırken çamura batar dururduk" diye konuştu.

Misafirler, köyün meydanında muhtelif kampçı ve köylü grupları ile toplanmışlar, değişik konulardan konuşuyorlardı. Bir köylü genç, hayatından şikâyet etti .Şehire inecek parası bile yoktu. Ancak karnını doyurabiliyordu-Halbuki başka istekleri, çalışmak, işe yaramak istekleri de vardı. İstekleri o kadar çoktu ki, misafirleri görmek,

(*AKİS:* 49»)

onlarla dertleşmek için Elmadağından gelmişti.

Bir başka genç, köy kadınlarının kendilerinden uzak durmasını kınayan bir şehirli kadına, onların güç hayatlarını anlatıyordu. Bir köşede ise köyün ekonomik imkânları tartışılıyor, tezek yapma hakkında teknik bilgiler veriliyordu. Köy okulunun yemyeşil uygulama bahçesi, misafirlerin hayranlığını çekmişti. Fakat köyün diğer yerleri kupkuruydu.

Dâva: Toplum kalkınması!

Misafirler köylülerle sohbet ederlerken, siyah pantalonlu, başı mendille sarılmış, incecik bir gençkız gruplara yaklaştı ve:

Lütfen buyrun. yemek hazır" dedi.

Dernek üyeleri misafirleri köyün yemekhane şekline getirilen ambarında, Kuıtludüğün köyünün nefis bulguru ve ayranı İle ağırladılar. Pantalonlu incecik gençkız, Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencilerinden Çağlı Fıkırkoca idi. Yemek nöbeti o gün kendisine düşmüştü. İsrailli Rafi Talmon ile servis yapmaya başladı. Gençler sıra ile yemek nöbetine girmişlerdi. Kendi yemeklerini kendileri pişiriyor, alışverişlerini Kayaştan yapıyorlar; okulda, 28. Tümenin verdiği ranzalarda yatıyorlardı. Dernek, kampçıların masraflarım üzerine almıştı. Yemek nöbetini en iyi şekilde başaran iki kampçıdan biri mardinli Fevzi Uğurlu, diğeri ise Necmettin Emiroğlu idi. Ama bu meziyetlerinin evlerinden duyulmasını istemiyorlardı! Ne olur ne olmaz, belki evde de iş başa düşebilirdi. Ahmet Üstüne gelince, onun mutfakta pek başarılı olduğu söylenemezdi ama, kendisi, şehre köyden gelmiş olmakla övünüyordu ve fosseptiğin kazılmasında büyük rol ona düşmüştü. Zira güçlü kuvvetliydi. Temsildeki gibi ne çabuk susuyor, ne çabuk acıkıyordu. Fakat toplum kalkınması davasına dört elle sarılmıştı- ve bütün köylerde eğitimin şart olduğuna inanıyordu.

Misafirler yemeklerini hemen bitirmişlerdi ki. Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneği Başkanı Dr. Osman Yaşar ayağa kalktı ve toplum kalkınması dâvasının esasını, çok açık bir şekilde anlattı. Kampçıların yaptıkları İşten daha önemlisi, yarattıkları hava idi.

Toplum kalkınmasının esası zaten, halkın kendi kendisine yardım etmeye yönelmesini sağlamak, kullanılmayan güçleri birleştirmek ve işe yarar hale getirmek, 'toplumu harekete geçirmektir.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın A: 1002 — 496)